

ДАТКИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "ПЛАСТОВОГО ШЛЯХУ"

від 23 липня до 11 листопада ц. р.

США:

\$373.65

Друзі і знайомі, замість квітів на могилу св. п. пл. сен. Зенона Корчинського з Нью-Йорку, який помер 26-го липня ц. р. (Список жертводавців розміщено в "Юнаку" ч. 12/75.

\$9.00

Пл. сен. д-р Іван Лисейко, Чікаго

\$5.00

Пл. сен. Микола Ценко, Філадельфія

по \$4.00

Ст. пл. Андрій Дурбан, Чікаго, пл. сен. Іван Гула, Чікаго

\$2.50

Ст. пл. Ігор Манух, Бофало

по \$2.00

Пл. сен. Любомир Гайда, Росліндейл, пл. сен. Олександр Янубович, Парма, пл. сен. Василь Колодчин, Воррен, пл. сен. Ігор Денайло, Флашінг, пл. сен. Ірина Левицька, Елізабет

\$1.50

Пл. сен. Ярослав Ран, Мейпелвуд

\$1.00

Пл. сен. Євген Яросевич, Сілвер Спрінг

Замість квітів на могилу СВ. П. ЗАХАРІЯ ШКОРУПІЯ, батька співробітниці Пластового Видавництва *п. Тіни Боровець*, склали на Крайовий Пластовий Фонд по \$15.00 Ірина і Ярослав Морози, Рома і Богдан Мурашуки, Марія і Лев Перфецькі та \$25.00 Ліда й Ераст Гудуляки, разом \$70.00.

КАНАДА:

по \$5.00

Пл. сен. Василь Радь, Торонто, пл. сен. Ореста Родинюк, Едмонтон, пл. сен. Дарія Кордюк, Іслінгтон

по \$2.00

Пл. сен. Софія Климнович, Едмонтон, пл. сен. Василь Палієнко, Торонто.

Від 23 липня до 11 листопада склали на пресовий фонд "Пластового Шляху":

із США 12 датків \$ 37.00

з Канади 5 датків 19.00

Із США замість квітів на могилу

св. п. пл. сен. Зенона

Корчинського 373.65

Замість квітів на могилу св.

п. пл. сен. Юрія Пясецького 20.00

з Канади

Разом 449.65

Замість квітів на могилу

св. п.

пл. сен. інж. ЮРІЯ ПЯСЕЦЬКОГО

склали по \$10.00 на пресовий фонд

"Пластового Шляху"

пл. сен. Ольга Федейко, Торонто

пл. сен. Андрій Харан, Іслінгтон

Канада.

ПРОСИМО ПРОБАЧЕННЯ

У ч. 3 (46) 1975 Пл. Шляху через недогляд не була поміщена окрема, відповідно оформлена оповістка про смерть **сл. п. пл. сен. Ю. Пясецького** від КПС Канади та її пожертва на пресфонд замість квітів на могилу в сумі \$50.—. Просимо пробачити нам за цей недогляд. **Редакція**

ЗМІСТ

РЕДАКЦІЙНА СТАТТЯ

** : У десятиліття відновленого "Пл. Шляху" — — — — — 1

ПИТАННЯ ПЛАСТОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ

М. Єнкала: Думки з нагоди срібного ювілею Пласту у Великобританії 3

МИ І НАШ НАРОД

М. Добрянський: Український самвидав

і пластова постава супроти нього — — — — — 6

М. Лагодівський: Причини упадку української держави — — — — — 17

І. Костельник: Пласт за дротами — — — — — 23

ОГЛЯДИ І ПОГЛЯДИ

М. Горбач: Чи криза Пласту в Німеччині? — — — — — 25

А. Єнкала: Чи Пласт у Великобританії може існувати ще 25 років? — 30

Т. Р. Лончина: 1975 — Святий Рік: (Пласт у Римі) — — — — — 32

З ПЛАСТОВОГО ЖИТТЯ

О. Гаврилюк: А як воно могло бути... — — — — — 38

** : Діяльність Пласту у Великобританії у 1975 році — — — — — 41

Лісова Мавна: Срібний ювілей — — — — — 45

Я. Гаврих, Ц. Паліїв, М. Бучон, О. Пендюк: Лист проводу Пласту до членства — — — — — 47

** : Тимчасовий Правильник НВОМ — — — — — 48

ДО ДЖЕРЕЛ ПЛАСТУ

В. Гоцький: Пласту нема — але Пласт діє — — — — — 50

А. Фіголь: 25 років Пл. В-ва "Молоде Життя" — — — — — 52

КУТОК ПЛАСТПРИЯТУ

** : Ростислав Глунко — — — — — 61

ХРОНІКА

І. Зубенко, І. Керестіль: Інтернаціональна снавтська зустріч

у Ліхтенштайні — — — — — 62

Датки на пресфонд

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ОРГАН
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ

Ч. 4 (47)

ТОРОНТО

1975

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

PLASTOVY SHLIACH

Видає Головна Пластова Булава

Виходить що три місяці

Жовтень-грудень 1975

Ч. 4 (47)

October-December 1975

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Plastovy Shliakh Magazine

2150 Bloor St. W., Toronto, Ont., Canada — M6S 1M8

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Леонід Бачинський, Роксоляна Гарасимів, Ярослав Гарасимів, Тоня Горохович, Теодор Данилів, Анна Коренець, Ольга Кузьмович, Іван Манастирський, Атанас Мілянч, Лариса Онишкевич, Любомир Онишкевич, Петро Саварин, Володимир Соханівський, Омелян Тарнавський, Атанас Фіголь і Люба Мазяр.

Мовний редактор: пл. сен. Іван Манастирський.

Мовний редактор з технічних причин не дістає всіх матеріалів до справлення і також не робить друкарської коректи.

ЗМІСТ

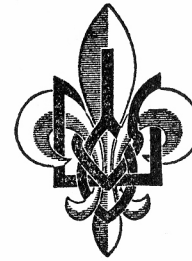
надрукований на 3-ій сторінці обкладинки.

Статті підписані прізвищем, псевдонімом або ініціалами автора висловлюють погляди автора, які не завжди збігаються з думками редакції чи пластового проводу. Редакція застерігає собі право справляти мову, як теж часом скорочувати незамовлені надіслані статті та відсилати авторам до зміни ті листи чи дописи, які — на думку редакції — могли б бути для когось образливі.

Річна передплата від 1 травня 1974 р.: США і Канада: \$8.00, Австралія: \$5.00 австр., Австрія: 100 шіл., Аргентина: 10 нових пезів, Бразилія: 200 кр., Бельгія: 150 бел. фр., Великобританія: 2.00 фунти, Німеччина: 12.50 нім. мар., Франція: 15 фр., Швейцарія: 15 шв. фр. Ціна одного числа у США і Канаді — \$2.00.

PLASTOVY SHLIACH — a Ukrainian Quarterly Magazine,
published by PLAST — Ukrainian Youth Ass'n,

2150 Bloor St. W., Toronto, Ont., Canada — M6S 1M8

ПЛАСТОВИЙ ШЛЯХ

ОРГАН
ПЛАСТОВОЇ ДУМКИ

Торонто — Канада

Ч. 4 (47)

жовтень-грудень 1975

Редакційна стаття

У ДЕСЯТИЛІТТЯ ВІДНОВЛЕНОГО "ПЛ. ШЛЯХУ"

*"...життя без досліду не варте того,
щоб його жити" (Сократ)*

Багато зусиль вклав гурт ентузіастів пластової преси під проводом референта видань ГПБ сл. п. Юрія Пясецького, щоб відновити появу органу пластової думки в 1966 р. Потреба цього органу була пекуча з огляду на підготову до ПКДругого.

За останніх десять років появилось 35 окремих і 5 подвійних чисел нашого журналу; чотири рази змінилася його редколегія, прибували й відходили співробітники; на сторінках "Пл. Шляху" появились матеріали ПКД, багато матеріалів до таких тем, як: "Питання пластової ідеології", "Ми і наш народ", "Українська молодь в діаспорі", "Плекайте мову...", "До джерел Пласту", "Огляди й погляди", "З пластового життя", "Ми і наше довкілля", "Наші втрати", "Що читати?" та багато іншого в допомогу виховникам. Наш журнал фіксував стан нашої праці, етапи розвитку Пласту, збирав досвід. На сторінках журналу автори висловлювали протилежні думки, часами "еретичні", але шукаючи правди й шляхів до неї, реалізуючи виховання у щоденному житті й засаду свободи індивідуального вислову, дискусія, діалог конечні.

З думкою про діалог, дискусію, бажаючи скріпити зв'язок "Пл. Шляху" з окремими країнами, в яких діє Пласт, ми запропонували КПС-ам подбати про матеріал до одного числа в році з кожної країни. У минулому році, за малими винятками, цей плян був зреалізований. Тепер у Ваших руках число з матеріалами, що їх зібрала ст. пл. Марта Єнкала — редактор "Пл. Сторінки" в "Українській Думці", з терену трьох країн (Великобританії, Німеччини й Італії).

Матеріал різнорідний цінний, пера багатьох авторів, в тому з рядів старшого пластуна. Редакція з вдячністю, признанням і радістю привітала надіслані матеріали. Вони є доказом, що активне старше пластуноство, не зважаючи на "хаос супротивних хвиль і вітрів та конфліктів ідей цілого вільного світу", доцінює вартість саме пластового шляху у прямованні до мети. Наш журнал хоче бути трибуною інтелектуальних сил усього пластунаства, а старшого пластунаства зокрема, бож майбутнє Пласту в його руках.

Редакція сердечно дякує Подрузі Марті за співпрацю, а всім Авторам за їх цінні матеріали. До всього членства УПС, а зокрема УСП від нас прохання: голосіться до співпраці в Редколегії, надсилайте матеріали, діліться своїм досвідом з праці. Хай "Пл. Шлях" стане візитівкою поглядів і турбот про майбутнє нашого народу не тільки малого гурта, але якнайширшого загалу. Бажалося б бачити у складі Редколегії "Пл. Шляху" з початком наступного року нову молоду зміну. Зголошуйтеся! Чекаємо! Редакція

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ І НОВИМ РОКОМ

найсердезніші привітання з побажанням всього добра — віри і запалу, щоб завжди була готовість і сила служити

Богіві й Батьківщині —

*Нагальному Пластунові пл. сен. Юрієві Старосольському,
Головним і Крайовим та Станизним Пластовим Проводам,
Проводам Пластприяту*

*та усім Пластунам і Пластункам у світі,
Співробітникам і Передплатникам «Пл. Шляху»*

шле

Редакція та Адміністрація

Питання пластової ідеології

Марта Єнкала

ДУМКИ З НАГОДИ СРІБНОГО ЮВІЛЕЮ ПЛАСТУ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У 1949 році у Валії відбувся перший пластовий табір, а у 1950 році почав діяти формально Клуб Виховних Осель і Мандрівок (КВОМ) — тодішня офіційна назва Пласту на цьому терені. З цієї нагоди насуваються різні рефлексії щодо майбутності Пласту і його завдань на еміграції взагалі, а в Великобританії зокрема. Такі питання були темою дискусії на шпальтах пластової преси вже багато разів, але про них ніколи не можна говорити забагато, вони ж бо заторкують центральні питання нашого Пласту: "бути чи не бути" і якщо "бути", то "як". А нові покоління приходять і обставини міняються, і тому навітлювання цих питань ніколи не повинно зникати з агенди.

Першим і найважливішим завданням Українського Пласту є зберегти себе для відновлення діяльності у майбутній незалежній українській державі. Щоб таке завдання Пласт міг виконати, він мусить зуміти зберегти серед сьогоднішніх і прийдешніх поколінь пластової молоді пластову ідею, українську ідентичність і українського духа. Дехто скаже: при чому ж тут український дух, українська ідентичність... ми роджені тут... маємо загальнопластові, скавтські ідеали... цього вистачає. Наша відповідь така: так, вистачає для тих, кому йдеться тільки про загальнопластові ідеали. Для них не потрібно окремої української пластової організації, бо вони зовсім добре можуть індивідуально включитися в скавтські організації вільного світу у країнах свого поселення. А сенс існування українського Пласту на чужині як окремої організації, при всіх труднощах, що з тим зв'язані, саме в його підпорядкуванні вимогам українських національних аспірацій. І в цьому саме наш Пласт різниться від інших скавтських організацій світу.

Справа, отже, ясна, і золота мета видна — навіть якщо під цю пору виглядає, що вона недосяжна!

Ми свідомі труднощів.

Щоб досягнути нашу мету, потрібно всебічної посвяти. Це не значить, що український пластун має занедбувати свою кар'єру або свою участь у суспільному житті країни поселення (чи народження). Навпаки — звання, заробіток, родина, громада — всі ці справи мають належне місце у його житті, всі вони мусять бути полагождені для внутрішнього спокою і психічної рівноваги кожного пластуна. Суть всебічної посвяти, що про неї мова, у тому, що пластун, який вірить в ідеали Пласту і хоче добре виконати обов'язки, що їх на нього накладає його українськість, мусить вести себе так, щоб пластова ідея проявлялася у всіх його діях, щоб усі його постанови були зроблені на підставі Трьох Головних Обов'язків Пластуна — вірність Богові й Україні, допомога іншим, життя згідно з Пластовим Законом і послух пластовому проводові. Більше від нього Батьківщина вимагати не може.

У нас виникають сумніви й конфлікти, от хоча б, чи приймати до Пласту молодь, яка не говорить по-українському. Це питання завжди й усюди викликає гарячу дискусію. Аргументується, що хоч ця молодь не опанувала мови, вона може дати свій позитивний вклад у пластування, наприклад, у фолклорній діяльності. Зрештою, характером це можуть бути знамениті одиниці, що мають природний талант до виховування дітей і т. д. Ми не заперечуємо, що воно так. Але...

Що тут говорити про високу мету зберегти Пласт для майбутньої української незалежної держави, якщо ми навіть не здоласмо зберегти у Пласті нашої рідної мови, за яку там, в Україні, люди жертвують особисте щастя, здоров'я, а то й життя. Яким способом ми мали б без рідної мови зрозуміти й відчувати Шевченка, без якого — скажімо собі одверто — ледве чи ми знали б сьогодні, "чия правда, чия кривда і чий ми діти"?

Український Пласт без української мови не до подумання — він перестане бути українським! А для молоді людини, яка дуже хоче стати українським пластуном, вивчення мови не повинно бути більшою проблемою.

Перспективи Пласту у Великобританії, як і в інших країнах, залежить від "нового люду", що тепер дозріває. У кожному пластовому поколінні цей новий люд має те саме завдання, а саме виконувати якнайкраще Три Головні Обов'язки пласту-

на, але способом, яким він їх, а особливо обов'язок вірності Україні, виконував, мінявся дещо від покоління до покоління. Насамперед були засновники, що своєю працею над заснуванням Пласту і працею над його зміцненням запевнили для України дошлий молодих людей, вихованих у національному дусі і готових стати на керівні пости у боротьбі за державність. Пізніше були ті, що виправдали надії основників, героїчно виконуючи обов'язки вірності Україні на цих керівних постах. Були й ті, що уважали Пласт за таку цінну організацію, що не числилися ні з зусиллям, ні з особистою небезпекою, щоб під час заборон зберегти Пласт у підпіллі, ради тягlosti організації. Були ті, що вже на еміграції відновили Пласт і в тяжких умовах започаткували його у країнах поселення, знаючи, що це буде одним з найкращих засобів для збереження того, що вони самі винесли з України.

І врешті прийшло нове покоління пластунів, переважно народжене вже на чужині. Їхнє "українське виховання" залишає багато до побажання, бо обставини не завжди цьому сприяли. Їхня участь у Пласті без сумніву допомогла їм зачерпнути з українства їхніх батьків. Фізичного контакту з Україною не мають, але є свідками національного підйому в Україні і відчують міцний духовий зв'язок з нею. Вони бачать, що "слава не пропала". Це дає їм поштовх, щоб підвестися понад будні нашої еміграції, дає їм шляхетну мету, а саме затримати українську ідентичність і виховати нові пластові покоління. І тут саме бачимо спосіб, яким це покоління виконує свій обов'язок вірності Україні.

Кожного пластуна, який при ватрі, що "ясним промінням іскрилася", складав пластову присягу, зобов'язує "повести свій край на щастя дорогу". Ця дорога, це щастя — це не абстракти! Кожний український пластун, що заслуговує на цю назву, у кожному момент свого життя мандрує цим шляхом і має змогу й обов'язок вести за собою інших.

Його українське пластова сумління у його власних руках!

Коли захитується ґрунт під ногами, мимоволі шукаєш певної точки опори і хапаєшся за сторінку літопису, за козацькі реліквії, за собори минулого — як загублену тайну духовного оціління; бо мали ж вони таку чудодійну силу, яка виробляла людей в лицарів. Євген Сверстюк

Ми і наш народ

Михайло Добрянський, ЛЧ

УКРАЇНСЬКИЙ САМВИДАВ І ПЛАСТОВА ПОСТАВА СУПРОТИ НЬОГО

Маю, здається, комплект українського самвидаву — те, що опубліковано на Заході. Є і переклади чужими мовами. Ось Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація” — два лондонські видання, одно американське, італійське, російське. Валентина Мороза “Репортаж...” польською, російською, англійською мовами. “Шалах ет амі” (відпусти народ мій!) — таке гасло є на обкладинці “Репортажу...”, що його видало російською мовою в Тель-Авіві “Маоз” (Товариство за визволення євреїв із СРСР) 1970 р. Бо “ідеал свободи універсальний” і “свобода неподільна” — заявляє “Маоз”. Із усіх портретів Валентина Мороза найбільше подобається мені той, що є в італійській публікації “Samizdat, Cronaca di una vita nuova nell’ URSS” (вийшла в Міляно 1975 р.). На жаль, там кілька прикрик помилок у матеріялах про Україну. Найцікавіший портрет Івана Дзюби є у пражському “Народному Календарі” на 1969 рік.

А ось, на столі переді мною недавній набуток: десять книжок самвидаву. За винятком одної всі інші — продукція з останнього року двох українських видавництв (“Смолоскип” і “Сучасність”).

Десять книжок самвидаву за останній рік

● Данила Шумука спомини “За східнім обрієм”. Велика книга про славу і про злидні визвольної боротьби УПА і про сталінський режим у післясталінських концтаборах. Книжка, яку завзято поборювали ще до того, як вона вийшла в світ, належить до наймаркантніших творів українського самвидаву. Автор перебув у тюрмах і таборах 27 років і ще 12 років перед тим. Безпрецедентна кампанія проти його твору мала протилежний ефект: її тим більше читали. Але, хто ще не читав,

раджу це зробити. Прочитайте книгу про велику трагедію українського народу. До речі: спомини Шумука про післясталінські концтабори — українське доповнення до “Архіпелагу” Солженіцина. Книжку Шумука видав “Смолоскип”.

● Добре сталося, що есеї Валентина Мороза і матеріали до його справи зібрано разом у одній публікації. Є два українські і два англійські видання. “Смолоскип” випустив дві книги, українську та англійську, обидві під назвою “Бумеранг”. Незалежно від того “Сучасність” видала “Есеї, листи й документи”. В. Мороза. А Іван Коляска підготував англійський переклад В. Мороза, який вийшов у “Peter Martin Associates Limited” у Торонті. Передмову до його видання написав Олександр Єсенін-Вольпін (син славного російського поета), математик і діяч у боротьбі за права людини; в’язнений п’ять разів у психотюрмах; юридичний дорадник у Комітеті Сахарова. Англійський титул книжки: “Report from the Beria Reserve, the protest writings of Valentyn Moroz”.

● “Сучасність” видала матеріали до справи Леоніда Плюща, підготувала Тетяна Ходорович. Це росіянка, член Комітету прав людини, невтомна й безстрашна в обороні математика-філософа Плюща, замкненого в дніпропетровській психотюрмі. Книжка називається “Історія хвороби Леоніда Плюща”. Це документ дикої жорстокості брежнєвського режиму. “Злочин, рівного якому немає на землі”, каже Тетяна Ходорович.

● “Український вісник”, випуск 7-8, самвидавний журнал з України, видав “Смолоскип”. Новий випуск “У. вісника” укладено в Україні навесні 1974-го року за умов страшного терору, який розпочався на початку 1972 р. і триває далі. Книжка, що має 152 сторінки, дає велику масу інформації до сьогоднішнього становища, головню про русифікаторський шал і чистку в науково-культурному секторі. Головну частину “У. вісника” становить демографічна аналіза колоніальної політики російського комунізму.

● “Смолоскип” випустив дуже гарну книжку “Золоті Ворота” київського автора Олеса Бердника. Видавництво назвало її збіркою повістей, але це щось більше. О. Бердник — автор фантастичного жанру і глибоких філософських думок — людина абсолютно не політична, нічим не провинився супроти радянської влади. А проте його виключили із Спілки

Письменників України, позбавили праці й усіма способами тероризують. — “Золоті Ворота” будуть особливо приемним читанням для всіх у Пласті, що мріють про соняшне майбуття, про гармонію добра і краси, про волю-свободу. “Усі філософи билися над визначенням поняття волі, свободи. А все дуже просто: проявіть волю — і ви вільні”.

● “Сучасність” видала збірник 15 найновіших документів “Голоси звідтіля”, що походять переважно від українських політичних в’язнів. Свідоща людського страждання і героїзму в нових розмірах.

● Поет Ігор Калинець (тепер у тюрмі) також належить до самвидав. Бо навіть перша збірка його поезій уже заборонена. До двох, виданих на Заході, книжок його поезій приходить третя “Вогонь Купала”, що її випустив “Смолоскип”. Про Ігоря Калинця говорив Михайлові Осадчому у концтаборі естонський літератор, Кнут Скуенікс: “Він створив новий модель світу, не соціальний, а духовий, свій український модель, якого не розуміє сучасна генерація, але зрозуміють онуки її”.

Десять книжок українського самвидаву за один рік — це подія. Її варто відзначити. Про неї треба говорити, а ще більше про самі твори.

Самвидав за умов тотального терору

Дозвольте поговорити з пластунами про самвидав. Бо ставлення нашої громадськості до самвидаву з України стає проблемою. У чому справа? А справ, пов’язаних із самвидавом, багато.

Уже на вступі скажу про найважливіше. Самвидав з України, і взагалі з Радянського Союзу, — унікальне явище нашого часу. Але його винятковість і його особливе значення у нас засвоєні мало. З цього виникають проблеми. Серед них є одна, що турбує мене найбільше: замало цікавимось творами самвидаву; замало їх читаємо; замало висновків робимо із прочитаного.

Самвидав — нове слово. Але воно відоме настільки, що можна б його не пояснювати. Все таки варто визначити це явище точніше. Бо досвід підказує, що багато людей не знають, яка це велика справа — самвидав: перемога над сталінізмом. А це — не будь-що.

Тотальна диктатура російської компартії панує в Україні. (Я свідомо додаю прикметник “російська” до Компартії Радянського Союзу. Бо ще до вибуху другої світової війни Сталін перевів КПРС на рейки великодержавного російського шовінізму. І з кожним роком українські комуністи мали в партії щораз менше впливу на формування її політики. Після усунення Петра Шелеста з посади першого секретаря КПУ і після останньої чистки в її рядах українці не мають там ніякого голосу). Тотальна диктатура включає терор і цензуру. Матеріали самвидаву дають таку масу інформацій про сьогоднішній терор в Україні, що я не мушу тут говорити більше, ніж порадити: читайте статтю “Генеральний погром” в останньому (ч. 7-8) випуску самвидавного Українського вісника”. І ви побачите, що це тотальний терор. В одній Львівській області КДБ має 2,000 функціонерів. А додати треба міліцію, дружинників, прокурорський апарат і невідому кількість сексотів (донощиків) та провокаторів. Стан облоги гірший, ніж за воєнного часу.

Законна, а проте переслідувана діяльність

Цензура теж тотальна, всеохоплююча, всюди присутня й усюди діюча. Але про неї не сміє бути ніде ні згадки, ні натяку. Одного речення не можна випустити в світ без дозволу цензора. Хоча в усьому радянському законодавстві нема й одного слова про цензуру. Цензорський апарат у Радянському Союзі — потворний спрут, що обмотав усе громадське життя. І намагається придушити кожну спробу виявити незалежну від режиму людську думку. Деяке уявлення про систему цензури в СРСР дає колишній радянський журналіст, який недавно вибрав свободу, Леонід Владимиров (“Index on Censorship”, London, 1972, № 3-4). Засобами цензури й монополією преси та всього друкованого слова й радіомовлення — за повної ізоляції від зовнішнього світу — КПРС намагалася перетворити Радянський Союз в “імперію гвинтиків”. Та цей намір не вдавсь. Заперечив його самвидав.

Цензура — явище незаконне. Конституція СРСР і УРСР “гарантує законом” свободу слова і свободу друку, “з метою зміцнення соціалістичного ладу”. Конституція каже: кожний громадянин зобов’язаний додержувати конституції СРСР і виконувати закони. — За малими винятками автори самвидаву не виступають проти соціалістичного ладу; навпаки, хочуть його

го поліпшити й закріпити; не виступають і проти радянської влади, але вимагають, щоб її представники шанували конституцію і дотримувалися радянських законів. Самвидав виступає проти беззаконня, проти сваволі державних і партійних органів, проти російщення і національного переслідування; бореться за демократизацію і за впровадження в життя Деклярації прав людини.

Самвидав спирається на радянську конституцію, на Деклярацію прав людини і на статтю 475 цивільного кодексу УРСР, яка дозволяє самвидавну діяльність. Отож, самвидав — дія цілком законна. Проте, влада жорстоко переслідує тих, що пишуть у самвидаві, і тих, що будь-як допомагають його організувати.

Зразок юридичного нехлюйства

У своїх репресіях влада користується 62-ою статтею кримінального кодексу УРСР про “антирадянську агітацію і пропаганду”. Її перша частина каже:

“Агітація або пропаганда, проваджена з метою підризу чи ослаблення Радянської влади або вчинення окремих особливо небезпечних державних злочинів, поширювання з тією ж метою наклепницьких вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад, а так само розповсюдження або виготовлення чи зберігання з тією ж метою літератури такого ж змісту — карається...” (далі визначення мір покарання).

Тут маєте зразок юридичного нехлюйства в радянському законодавстві. Ні ця стаття, ні жаден інший додатковий закон не уточнює вмісту злочину, про який мовиться і за який влада суворо карає. Нехлюйство не випадкове, а доцільне: нічого не прецизувати, щоб дати органам безпеки й судочинства змогу довільно все інтерпретувати; дати владі батіг у руки проти будь-яких проявів інакомислення. Але, навіть із поглядом 62-ої статті, суд, хоч трішки пристойний, не міг би засудити нікого за той самвидав, що нам відомий на Заході. Тимчасом сотні людей (може й тисячі), лояльних громадян, високо обдарованих творчих діячів української культури, літераторів, учителів, студентів, інженерів запроторили до тюрем і концтаборів, звичайно на максимальну міру покарання, багатьох до психотюрем, що в радянській дійсності гірше за найгіршу тюрму. Та сам-

видав не придушили. “Український вісник” (ч. 7-8) інформує: під час обшуків на Львівщині, на початку 1972 р., вилучено 3,000 примірників самвидавної літератури. Це показник того, що самвидав стає явищем масовим.

Сталіністам не вдалося вбити вільної думки

Після смерті Сталіна в усьому СРСР мали місце різні нові суспільні процеси — зовсім не в пляні будівництва комунізму, деякі з них епохального значення. До них належить передусім той факт, що в радянському суспільстві твориться незалежна громадська думка. Його епохальність зрозуміємо, коли нагадати: Окрім преси та радіо, в одній УРСР в апараті агітації та пропаганди працює приблизно один мільйон людей. Усе шкільництво теж на службі пропаганди. А все таки не вдалося вбити вільної думки. Незалежна від режиму громадська думка, навіть за умов тотального терору, знайшла свій орган — самвидав.

Поза малим колом советологів, здається, мало наших людей усвідомлює, що це — література самвидаву. На сьогодні, кінець серпня 1975, бібліографія радянського самвидаву налічує понад 2,250 позицій. Продукція дуже розмаїта, як обсягом, так і змістом: від односторінкового тексту до політичного трактату на тисячу сторінок; від заяви-протесту до поезій чи листів, від політичної програми до історичної монографії, від публіцистичної статті до філософської розвідки; від одноразової появи до періодичних видань. Серед цих останніх найвидатніші — “Український вісник” і російська “Хроніка поточних подій”.

Радянський самвидав великий тим, що він виявив слабкість сталінізму. Тут повторю, що я писав на іншому місці:

Навіть за ціну страшних жертв Сталінові не вдалося “перевиховати” людину на гвинтик у машині ані на бидло в череді. Не вдалось навчити її, щоб на чорне казала, що воно біле. Не вдалося Сталінові, не вдається і його епігонам. Найжорстокішому апаратові терору не пощастило вбити в людині почуття власної гідності, вбити в ній бажання бути людиною, брехню вважати брехнею, змагатися за правду і прагнути любови та по-своєму шукати щастя. Про це свідчить радянський самвидав.

З якої атмосфери зродився самвидав

Український самвидав свідчить іще крім того, яка талановита, яка багата духовими скарбами нова інтелігенція України. В українському самвидаві з'явилися таланти великого формату. І чудуватися треба, як вони вирости в тій пустелі, що її залишив Сталін. У масі радянського самвидаву український самвидав відзначається тим, що він присвятив головну увагу зловживанням у національній політиці КПРС і фактам національного переслідування; в тому числі він дає багатющий фактаж про російщення.

У якій атмосфері твориться самвидав? На це питання нехай відповідять самі творці самвидаву. Наводжу характеристичні голоси найвизначніших представників:

1. *"Можна заарештувати не то що кілька десятків, а й кількості і кілька тисяч громадян. — А всеодно з кожним днем усе більше і більше людей у різних формах, скрізь і всюди, так чи інакше, висловлюватимуть невдоволення і незгоду з багатьма аспектами теперішньої національної політики, будуть проймаються тривогою за долю української культури й української національності, будуть думати про те, як і чим тут можна зарадити... А їх тисячі".*

2. В'язень, суджений на незаконному судилищі, говорить своїм "суддям", представникам влади:

"Ваша робота вже дала відчутний ефект, тільки ж ефект зовсім протилежний тому, якого ви чекали. Виявилося, що ви не залякали, а зацікавили. Ви хотіли загасити, а замість цього додали масла у вогонь. Ніщо так не сприяло пожвавленню громадського життя на Україні, як ваші репресії. І ніщо так не привернуло уваги людей до процесів українського відродження, як ваші суди... Ви хотіли сховати людей у мордовські ліси, — а замість цього виставили на широчезну арену і їх побачив цілий світ... Прошло вже досить часу, щоб нарешті зрозуміти: репресії шкодять першзавсе вам... Суспільний організм, у якому ви живете, вступив у таку фазу розвитку, коли репресії вже дають зворотний ефект. І кожна нова репресія буде тепер новим бумерангом... Зрозумійте нарешті: вакууму більше не буде. Густота духового потенціалу України вже достатня для того, щоб заповнити будь-який

вакуум і дати нових громадських діячів, — як замість тих, що сидять у в'язницях, так і замість тих, що відійшли від громадської діяльності... Тепер уже постійно існуватимуть явища, що з'явилися на світ без офіційного дозволу, і з кожним роком потік цей буде збільшуватись... Адже нові процеси на Україні і в усьому Союзі тільки починаються..."

3. За що йде боротьба?

"Навколо нашого органу ми будемо намагатися об'єднати всі демократичні антиколоніальні групи на Україні. Бо тільки в цьому напрямку бачимо поступ у розгортанні національно-визвольної боротьби і боротьби за демократію".

Здавалося, скінчено з самвидавом, але ні!

Ще треба звернути увагу на людський елемент у проблемі самвидаву. Прочитайте, доконче прочитайте в останньому номері "Українського вісника" (ч. 7-8) розділ "Генеральний погром". І ви уявите собі, який терор панує сьогодні в Україні. А проте існує самвидав. Не треба фантазії, щоб усвідомити, яких прикмет людських і яких зусиль надлюдських потрібно, щоб утримати потік самвидаву. — Під кінець 1971 р. на пленумі Центрального Комітету КПРС видали органам безпеки наказ: ліквідувати самвидав за всяку ціну. І з початком 1972 р. розпочалась ударна кампанія терору. Хвиля репресій, обшуків, арештів, таємних судів, усунення від праці і з високих шкіл, масові чистки, поголовне залякування, підступні провокації — ця хвиля залила всю Україну.

Здавалося, скінчено із самвидавом. Але ні! "Самвидав росте, збагачується новими авторами і читачами. А головне — він пустив коріння так широко і глибоко, що ніяке збільшення штатів донощиків, ніякі японські магнетофони не допоможуть", — стверджує один із найавторитетніших свідків.

Реєстр самвидаву за перші чотири місяці 1975 р. має 221 документ, що разом становить понад дві тисячі сторінок машинопису. У ньому є значна частина матеріалів з України або таких, що стосуються України чи українських політв'язнів. Наприклад: Збірка Тетяни Ходорович на оборону Леоніда Плюща; Інтерв'ю з політичними в'язнями в концтаборі; Щоденник одної голодівки; Порадник, як оборонятися в'язням у

психотюрмах; Програма соціально-християнського руху за визволення народів УРСР. — Отже, навіть засобами масового терору не вдалося владі знищити самвидав. Це свідчить, що в самвидаві заангажувались люди великої моральної сили. “Більшість активістів українського відродження стали активістами якраз в атмосфері збудження, викликаного вашими репресіями”, — заявляє той же авторитет.

Ідейні сили велетенських потенцій

Ті, що творять самвидав, це люди нового морального виміру, нам на еміграції невідомого. Розповідала мені молода єврейка з Києва про Василя Лісового (закінчила там високу освіту, цього року легально виїхала): Лісовий — це дуже гарна людина, “одержима працею”. Він високо інтелегентний, дуже освічений. Читав лекції в київському університеті. Життя його було дуже важке, коли студював, бо мати важко хворіла. Готував кандидатську працю з логіки, коли його заарештували два роки тому. Лісовий написав листа до ЦК КПУ з протестом проти русифікації та переслідування національних кадрів. Свій вчинок пояснював приятелям: “Хтось мусить їм це сказати”. Хоча його лист написаний із позицій комуніста, дістав 10 років ув’язнення. Жінка його, вчителька і мати двох дітей, утратила працю. — Євген Сверстюк сказав на суді: “Я знаю, чому я тут. Бо я дозволив собі розкіш самоповаги”. Або прочитайте інтерв’ю з політв’язнями. Зрештою, подібних прикладів є безліч у літературі самвидаву.

Самвидав — як він робиться? Як він робиться в ситуації, де з усіх кутів підглядають на вас сексоти; де кожна друкарська машинка зареєстрована в “органах”, разом із зразками свого письма; де крамниця мусить зголосити кожного, хто купує більшу кількість паперу чи кальки. За таких умов у самвидаві поширюються твори, що мають і кількасот сторінок. Якої відваги, якої витривалості, якої посвяти і якого організаційного хисту потрібно, щоб це існувало!

У самвидаві скриваються ідейні цінності й моральні сили велетенських потенцій. (Я не люблю великих слів, але тут і найбільше слово буде замале, щоб як слід виразити думку). Цей моральний капітал не сміє нам пропасти. Про це мусять говорити в себе пластуни в усіх уладах. Пластова організація — те середовище в українській діаспорі, яке, сподіваюся, зро-

зуміє, про що йдеться. А йдеться про велику справу: зберегти, засвоїти і молодшим передати той етос, яким одушевляється і живе самвидав. А щоб цього досягти, мусить змінитися наше ставлення до самвидаву. Досі приймаємо його пасивно. Поясню, що маю на думці.

Маємо дві книжки, що мусіли потрясти сумлінням політичних, громадських та інших діячів у діаспорі, потрясти не тільки діячів, але й загал нашої громади: “Український вісник” VI і VII-VIII. Подібних матеріалів прийшло з України більше. Але вистачають дві книжки “У. вісника” з їх інформаціями про те, що діється в Україні, про політику етноциду, про шал російщення, про нищення національних кадрів. Вони мусіли б викликати всенародний рух: давайте, спільно обміркуємо. Що робити, щоб змусити “нових царів” зупинити геноцид, припинити русифікацію, дати амністію всім переслідуваним і ув’язненим, повернути права пограбованим республікам, дати людям по-людському жити.

Але такого руху немає. Бо ті, що про них мова, неспроможні започаткувати такий рух. Неспроможні з моральних мотивів. Бо затратилась у них здібність бачити різницю між добром і злом, у власному серці відчувати біль і нищення рідного народу, співчувати з його стражданнями. А свою моральну неспроможність прикривають різними “патріотичними” хватками: то пустими деклямаціями за консолідацію, якої в дійсності не хочуть, то голосливими фразами про революцію, до якої нездібні, то гучномовними закликами до визвольної боротьби, яку починають нападками на рідного земляка з іншої (теж самостійницької) партії.

Активно поставитись до творів самвидаву

У Пласті росте “новий люд”. Пласт може творити великі речі. Одним із найбільших надбань сучасної еміграції вважаю “Енциклопедію Українознавства” (досі 11 книжок). Цей подвиг жменьки ентузіястів був можливий тому, що до цього Пласт заангажувався якнайактивніше. Активна постава до українських проблем, активна і чесна — це заповідь перемоги. Активно мусимо поставитись і до творів самвидаву.

Ми в діаспорі не заслужили, а проте отримали великий скарб: кількадесят великих творів самвидаву. Це плоди героїства і творчої думки людей, готових на кожну жертву за-

ради свого народу. Твори самвидавів можуть істотно збагатити виховну програму Пласту. Пластунки люблять мандрувати. У них завівся гарний звичай відвідувати Україну: добрий спосіб утримувати живий зв'язок з батьківщиною своїх батьків та дідів. Але не всі можуть собі це дозволити. Самвидав — один із інших засобів для втримання цього зв'язку. Кажу — один із інших, бо засобів є більше. Ось, наприклад, у Києві за останні роки вийшло з десятків дуже гарних мистецьких видань; короною всього є монументальна книга Григорія Логвина про Софію Київську. З цими книжками можна влаштувати уявну мандрівку по Києві. — Але це тема інша. Гадаю, методисти, які опрацьовують пляни праці, напевно зможуть укласти програму, як у кожному віці пластування засвоїти скарби українського самвидаву. (В радянському самвидаві неукраїнському також є чимало цінного).

На закінчення хочу сказати пластунам ще одно: раджу читати Арнольда Тойнбі "A Study of History". Arnold Toynbee — про нього я вже говорив і не вагаюся говорити знову, бо його варто в нас популяризувати. Тойнбі належить до тих великих сучасників, які промощують шляхи в майбутнє.

Чую завагу: а що має Тойнбі до українського самвидаву? Відповідаю: у нього я знайшов ключ, щоб зрозуміти історичне значення самвидаву. На відміну від дефетистичної історіософії Освальда Шпенглера, який лякав Європу 20-их років маревом грядучої "загибелі окциденту", філософія Тойнбі — активістична: постановою про упадок і загибель, а чи підйом і розквіт є у ваших руках; залежить від вашої волі до творчості і вашої творчої снаги. Це його філософія історії за схемою challenge and answer (визов і відповідь). Життя чи смерть даного історичного суб'єкта (культурного циклу, суспільства, народу) залежить від того, як він реагує на визов свого оточення. Коли він здобувається на творчу відповідь, перемагає. В іншому випадку пропадає.

Радянський самвидав — зразок того, як суспільство, якому сталінізм виписав присуд смерті, знаходить у своєму організмі досить моральної сили, щоб дати ворожому визову якнайбільше творчу відповідь. Радянський самвидав є найвимовнішим виявом цієї сили. Наявність цієї сили після 50 років панування лєніно-сталінського нігілізму є передвісником прийдешніх перемог.

М. Лагодівський

ПРИЧИНИ УПАДКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Цінна праця Петра Ісаєва

У серії видань Українського Католицького Університету в Римі вийшла цього року праця проф. Петра Ісаєва "Причини упадку української держави в княжі і козацькі часи" (210 стор., 40-ий том у серії видань УКУ).

Не маю слів, щоб виразити важливість цієї теми — не тільки з погляду науки, але ще більше з уваги на справедливе прагнення українського народу здобути свою незалежну державу. Треба висловити вдячність — уже, на жаль, покійному — пластунові-сеньйорові П. Ісаєву, ЛЧ, за його зацікавлення такою темою, а ще більше треба подякувати йому за цю книжку. Велику прислугу зробив українській громадськості наш Патріярх, що допоміг цій книжці вийти в світ. Блєженніший Йосиф, написавши "передне слово" до неї виявив пошану супроти покійного автора і зрозуміння для важливості самої теми.

Хто з нас не ставив питання "чому?" — Чому український народ не закріпив своєї держави? Чому не втримав її, незважаючи на гекатомби жертв і ріки пролитої крові? Таких "чому?" — багато. Тридцять років тому, в атмосфері тяжких переживань після ще одної катастрофи, ми з Петром Ісаєвим провели не одну годину, спільно шукаючи відповіді на силу питань "чому?" Тоді в нього зродилась постановою: дослідити проблему й написати про причини упадку двох українських держав — княжої і козацької доби. Нинішня книга є результатом цієї постанови. На жаль, автор не дожив до її появи.

Щоб оцінити його книжку, подам огляд її змісту. На початку автор наголошує на тому, якої шкоди нашим державницьким змаганням завдав той факт, що довгий час, від половини 17-го сторіччя, українська історіографія була залежна від російської. Ця остання від самих початків служила політичній меті: вона ставила своїм завданням через тенденційне наслідування минулого обосновувати великодержавну політику мос-

ковських князів, пізніше царів і виправдувати їх імперіялізм. З цією метою створено, між іншим, концепцію пересунення державного центру з Києва до Суздаля, згодом до Москви. За цією концепцією “на Сході Європи був тільки один народ і одна його історія, а через те княжа київська держава не впала, тільки її продовженням стало спершу Суздальсько-Володимирське, далі Московське князівство, що розвинулося в Московське царство, а вкінці в Російську імперію”.

На жаль, пише автор, “таку помилкову концепцію” подано й у дуже поширеному в Україні підручнику “Синописис...”, уперше видрукованому в Києві 1670 р. Вже це видання було цензуроване в Москві. “Синописис...” упродовж двох сторіч був головним підручником історії для України й Росії. До 1823 р. він мав 30 видань. У другій половині 19-го сторіччя прийшла теорія двох російських учених, Погодіна і Соболевського. Вона твердила, що впродовж 13-го сторіччя населення Київщини, під тиском татар, вимадрувало на північ, а згодом на його місце прийшла з Карпат нова людність. Ця теорія не втрималась навіть у російській науці. Але більше півсторіччя вона була головним аргументом, яким російські великодержавники виправдували загарбання України.

Безпідставність теорії Погодіна довів Володимир Антонович, і від нього починається визволення української історичної науки з-під впливу російської. Завершив це визволення Михайло Грушевський.

Довгий час українська історична наука не ставила питань про причини упадку української державности. Петро Ісаїв пояснює, чому так сталося. Перший, хто поставив це питання (але тільки в стосунку до козацької держави Богдана Хмельницького), був Вячеслав Липинський. Від нього починається державницький напрямок в українській історіографії. Нова школа вважала головним об’єктом своїх дослідів українську державу. І цілком логічно така постава вела до питання: що сприяло, а що утруднювало творення і збереження української держави.

У другій частині атвор дає зіставлення поглядів на причини упадку двох українських держав “у дотеперішній українській історіографії та в ідеологічних писаннях”. Тут широкий діапазон: від історика Миколи Костомарова до публіциста Дмитра Донцова. Перший раз в історичній літературі зібрано разом,

що думали наші історики про основну проблему нашої історії: чому український народ не міг зберегти й закріпити своєї держави.

М. Костомаров, який цікавився головню козацькою добою, не бачив в історії цього періоду ніякого державного прямування і всі змагання гетьманів Б. Хмельницького, Витовського, Дорошенка, Мазепи пояснював мотивами особистого честилюбства або егоїстичною політикою старшини. Особливими симпатіями Костомарова тішались запорожці, які не мали ніякого ясного політичного ідеалу, а готові були бунтуватися проти кожного гетьмана.

Пантелеймон Куліш намагався показати, що козацтво взагалі не було творчим елементом в історії України. П. Куліш — “трагічна фігура” в українському відродженні 19-го століття. Сьогодні не можна прийняти його песимістичних поглядів на історію України; вони викликані, можливо, тим, що за його часу багато фактів, важливих для історичної синтези, були ще невідомі.

Від історичної синтези свідомо ухилився Володимир Антонович. А проте з його творів можна зробити деякі висновки щодо причин упадку держави. На його думку — для ідеї демократизму, що витворилася в українському народі, потрібно певного ступеня політичної культури і громадської дисципліни, щоб вона була державотворча; тимчасом українці не змогли витворити в себе потрібного ступеня цих прикмет.

Найбільше уваги присвятив автор, і слушно, поглядам М. Грушевського і В. Липинського. Погляд Грушевського на причини упадку двох українських держав він зібрав у п’ятьох пунктах: 1. невироблення тривкої організації для великих державних комплексів, через що 2. українська держава ділилася на щораз більше князівств; 3. княжі міжусобиці; 4. слабкість провідної верстви — бояр, духівництва, міщанства; 5. напади зовнішніх сильних ворогів (а. кочовиків, б. намагання володимиро-суздальських князів знищити Київ, в. завойовницькі війни Польщі і Литви). Зокрема держава Б. Хмельницького не мала змоги й часу витворити суцільну державну концепцію; в її основі залишилась козацька військова організація; вона з державного погляду мала багато щілин, у які почав залазити московський централізм; він і знищив її.

Погляди Вячеслава Липинського автор синтезував так. Причинами упадку козацької держави були: 1. республікан-

ський устрій (Хмельницький намагався запровадити монархічний устрій), який викликав 2. боротьбу за владу серед козацької старшини, 3. боротьба “черні” проти влади старшини, 4. з чого скористала Москва (вона стала сильною через свій монархічний устрій), 5. Москва не допустила до скріплення гетьманської держави і свідомо змагала до її знищення, 6. козацька старшина, загрожена бунтом черні, і селянство, пригнічене козацькою старшиною, — ті і ті добачували в особі царя свого оборонця, що витворювало (принаймні у частини цих суспільних верств) почуття лояльності до царя; 7. найактивніша, державотворча верства, не створивши своєї міцної влади, винищувала сама себе в кривавих міжусобицях; 8. недобитки цієї верстви, рятуючи себе і громадянство, кликали на українську землю чужі влади, які опанували Україну; 9. слабкість української державної ідеології.

Степан Томашівський уважав, що в історії України були три провідні ідеї: 1. боротьба зі степом, 2. боротьба між польською та українською націями і 3. боротьба проти Москви. Автор цитує Томашівського: “Степ, Польща, Московщина — оце трикутник історично-політичного розвитку України... У зрозумінні згаданих провідних ідей лежить і мірило вартості в українській історії. Усе те, що йшло по лінії цих ідей, було позитивне, творче, корисне; усе супротивне — негативне, деструктивне і шкідливе. Здобування землі, відокремлення від “руськості”, витворення окремої національно-культурної індивідуальності і здобуття політичної самостійності — це орієнтаційні пункти для розміщення світла й тіні на його малюнку”.

Я мушу залишити цей розділ і перейти до третього, в якому автор з’ясовує свій погляд на причини упадку двох українських держав. Він пише: Тепер слід дати систематичний огляд причин упадку княжої і козацької держав. Не є легко устійнити їх чергу, систему, їх першорядність і другорядність. В. Липинський поділив їх на статичні причини, дані природою, яких не можемо змінити, але можемо їм успішно протиставитися зорганізуванням більшої військової сили і сильної держави; і динамічні причини, тобто способи діяння українців, причини, які можна змінити волею та діянням.

Петро Ісаїв обговорює такі причини:

Відсутність оборонних границь. Але це не була головна причина, бо слушно відзначив Липинський: шкідливі політичні

наслідки нашого географічного положення ми можемо надолужити доброю організацією нашої відпорної сили. І за її допомогою зможемо використати для нашого розвитку наше природне положення між Азією та Європою.

Напади кочовиків. Але їм можна було успішно протиставитися, якби руські князівства не були розсварені, а об’єднані і здібні до спільної оборони. Під час другого татарського походу, як відзначив М. Грушевський, “князі йдуть у розтіч, як горобці, кожний сам про себе, хоч при першому поході (1223) вміли стати одностайно”.

Отже глибшою причиною упадку Київської республіки великокняжої держави був її поділ на малі князівства та війни поміж ними, звані міжусобицями. Це було наслідком двох причин: 1. невпорядкованості наслідства княжих престолів і 2. шкідливості політики Візантії для України. До чого довела невпорядкованість наслідства, того кричущим прикладом є боротьба за Київ: за одно сторіччя (1146 — 1246) київський престіл переходив з рук до рук — 46 разів! Тридцять п’ять князів не княжили в Києві довше, ніж рік, а то й коротше.

Унутрішня невпорядкованість і зовнішні втручання в боротьбу між князями посилювали княжу міжусобицю. Втручали суздальські князі, що дуже спричинилося до послаблення, вкінці до знищення політичної сили Києва. Зображаючи боротьбу проти Києва після смерті Андрія Боголюбського, Грушевський пише: Тоді знов брат Андріїв, Всеволод, зумисно розсварив українських князів і збив таку бучу, що знов Київ пограблено і знищено немилосердно (1203). І коло нього звелася така борня, що трудно було всидіти комунебудь у Київщині. “Після цього Київ упадає вже зовсім, і пізніший татарський погром не багато доправив по тих домашніх погромах”.

Розсварювати князів на Русі було тим легше, що в тодішньому суспільстві не витворено “одної сильної, всіх об’єднуючої понадкласової народної ідеї”. Над князями не було якогось вищого, надрядного політичного чинника, який своїм авторитетом і силою гальмував би міжусобиці, об’єднував би удільних князів в одну національну державу. Всюди в Європі, де така держава постала, ролю об’єднуючого чинника відіграв коронований суверен, владу якого освячувала церква.

І тут Петро Ісаїв доходить до найсуттєвішої причини упадку київської (і галицько-волинської) держави: “Брак ідеї

української корони", тобто відсутність ясно сформульованої і в відповідних інституціях зафіксованої ідеї української держави. При тому я повинен підкреслити, що автор розглядає цю проблему в науково-історичній площині, якнайдалі віддалений від будь-яких партійно-політичних міркувань. Те саме стосується й теми "шкідливість візантійської політики для України". Петро Ісаїв пише:

"Критикою візантійської політики я зовсім не заперечую великої вартости візантійської культури, що двигнула високо українську творчість у ділянці образотворчого мистецтва, будівництва, письменства й науки. Ці речі треба вміти виразно відмежувати, щоб не було непорозумінь, подібно як вміють їх відмежувати чехи й поляки; до них християнська віра, ширена латинською церквою, прийшла... з Німеччини, і свою віру вони найвище цинили, одначе це не стояло їм на перешкоді вказувати, що та сама Німеччина, яка несла їм світло правди й віри, одночасно поборювала їх державність".

Подібну роль відіграла Візантія. Як вона поборювала державність Київської Русі, як робила все можливе, щоб ця держава не сконсолідувалась унутрі, ця тема — зовсім не досліджена, а проте дуже важлива. Бо вона великою мірою перекликається з подібною темою: як Москва робила все можливе, щоб не сконсолідувалась і не зміцніла українська держава козацької доби.

Заслуга Петра Ісаєва в тому, що він поставив на дискусію дві проблеми, на які в нас мало уваги звертається: брак ідеї української корони (держави) і політика Візантії супроти Київської Русі. У цих двох проблемах — головна причина упадку української великокняжої держави. Вони важливі не тільки, щоб зрозуміти княжу добу нашої історії. Їх значення куди більше, якщо усвідомити головну істину української історії: у княжій добі вирішувалась доля української державности на багато сторіч і після тієї доби.

Остання частина праці Петра Ісаєва — причини упадку козацької держави — коротша за попередні. Але не менше багата змістом. Важливе актуальне значення має розділ: Чинники, що спричинилися до витворення "об'єднувального" (проросійського) духа в частини українців.

Приклади українського патріотизму й оборони автономних прав (мовиться про 18-те сторіччя) — цей розділ закінчує книжку Петра Ісаєва.

А я закінчу мій огляд бажанням: Науково-історична праця пластуна-сеньйора Петра Ісаєва "Причини упадку української держави..." заслуговує на те, щоб її читали й обговорювали, читали й вивчали та поширювали у Пласті й поза Пластом.

Іриной Костельник, ЧМ.

ПЛАСТ ЗА ДРОТАМИ

І я знову в таборі! Правда, не в Карпатах і не над Дністром, але цим разом над морем.

Довкола шатра — одні малі, другі більші, а деякі то таки дуже великі — побудовані рядами, паралельно до дороги, що перетинає табір на дві половини. Погода прекрасна, на небі ні хмаринки й під полудне дуже гаряче.

Таборовики, роздягнені до підштанців, пляново вишукують затінені місця й, уморені гарячцю, лежать бездільно. Нічого робити, чекають на обід. Думки про харч і особливе положення не дуже то задовільні. Бо це не пластовий табір, і нас тут не двадцять, сорок, вісімдесят чи сто пластунів, але десять тисяч вояцької братії.

Рік 1945 — кінець II-ої світової війни. Члени колишньої дивізії "Галичина" опинилися за дротами в таборі, розположеному поблизу села Белярія коло Ріміні в Італії, над Адріатичним морем. Команда над табором у руках британської армії. Таборовики живуть розташовані по піхотних і артилерійних полках і в менших одиницях, як санітарна й командна сотні. Найбільше відчувається брак харчів: тільки дев'яност кальорій щенно на особу. Це неймовірно мало і причина журби про наймолодших членів табору, яким іще не було вісімнадцять років. Ще в дивізії було законом, що хто не мав закінчених вісімнадцять років, одержував спеціальний харчовий додаток. Українське командування табору представило справу британській командантурі, і вона признала спеціальний харчовий додаток для тих, що не закінчили вісімнадцятьох років життя.

Зареєстровано чотириста юнаків і створено нову одиницю: "Курінь молоді". Для адміністрації ще додано двадцять осіб персоналу, визначено окреме місце, де члени куреня побудували собі шатра, одержані від британської армії. Курінь поділено на чотири сотні, а кожну сотню на чоти.

У проводі куреня був комендант, його заступник і ад'ютант. До помочі їм були члени курінної канцелярії. Сотенні й чотові були відповідальні за свої частини. Найважливіша на цей час була ланка провіантури, що відповідала за харчі, які одержувано з головної таборової бази, і за кухню, що приготвляла страву тричі денно: сніданок, обід і вечерю.

Перед проводом виникла проблема: як налагодити співжиття в курені, бо його члени — це колишні юнаки всіх родів зброї: артилерії, піхоти і зв'язку — це колишні вояки, що з крісом у руках не раз заглядали у вічі смерті.

Тоді прийнято пропозицію, щоб застосувати засади Пласту!

По сотнях пояснено значення й засади Українського Пласту, і кожний юнак причепив собі пластову лілейку з лівого боку вояцької шапки, бо спереду був тризуб. Лілейки юнаки зробили самі з консервних пшонок. Для відрізнєння кожна сотня мала іншої барви сукняний підклад у формі ромба під лілейкою: перша сотня — гранатову, друга — синю, третя — жовту, четверта — червону.

Курінні шатра побудовано в овальній схемі, так що посеред шатер була мала площа. По середині площі поставлено щоглу й завішено прапор. Прапор був квадратної форми, синьої барви, посередині на одній стороні пластова лілейка, а в рогах жовті літери С-К-О-Б. На другому боці теж жовта пластова лілейка, а в рогах зелений дубовий листок, червоний квіт калини, мухомор і золота блискавка, себто символи сили, краси, обережності і швидкості. Прапор підносили вранці під час співу національного гимну, а спускали увечорі під час молитви. Вранці по молитві підчитували денний наказ.

Проведено конкурс на прикрасу перед шатрами і збудовано різного роду тотеми.

Видавано курінну газету, яку друковано на машинці і помножувано на циклостилї, але з браку паперу наклад був дуже обмежений.

З практичного боку "Курінь молоді" був першою одиницею в цілому таборі, що налагодила зорганізоване життя. Пізніше при курені відкрито різного роду курси, а далі гімназію і торговельну школу.

І так юнак-вояк замінив меч на пластову лілейку і почав нове життя під гаслом "в Пласті росте новий люд!"

Під осінь 1945 р. табір перенесено з Белярії до Мірамаре, теж коло Ріміні, і Курінь Молоді одержав нові, вигідніші шатра, в яких юнаки пережили ще два роки.

Огляди і погляди

Марко Горбач

ЧИ КРИЗА ПЛАСТУ В НІМЕЧЧИНІ?

Тому що до зрадагування цього числа ПШ мали спричинитися в основному пластуни з Великобританії та Німеччини, хочу використати цю нагоду і висвітлити деякі проблеми Пласту в Німеччині. Пишу ці рядки власне кілька днів після повороту з літніх пластових таборів, де й не бракувало дискусій на болючу тему: "Як довго наш Пласт тут ще потягне?" та інші питання, пов'язані з нашою тутешньою дійсністю.

В основному такі дискусії, що вже тягнуться від довгих років, викликані постійним зменшуванням кількості учасників цих літніх таборів, що, на жаль, для пластунів поза містом Мюнхеном становлять єдину тут можливість пластування (щойно 1974/75 почали організуватися й тут лежцарські табори), так що під цим оглядом треба признати, що знаходимося справді в глибокій кризі. Коли ще тому кілька років кількість учасників усіх чотирьох таборів була 150 до 200 душ, то цього 1975-го року залишилося тільки ще 50. Щоб вийти з цієї скрутої ситуації, слід замислитися над двома питаннями: Що завинило таку ситуацію? Як можна недотягнень такого роду на майбутнє уникнути і яким способом скріпити знову лави юнацтва і юнацтва?

На перше питання знайти відповідь не тяжко. Ще десять років тому у таборах учасників було стільки, що ніхто не вважав потрібним подумати над проблемою учасників взагалі, не припускаючи навіть, що число зможе змінитися так різко на гірше; натомість був великий брак виховників, головно кваліфікованих виховників. До виховників брали будь-кого, і це ще було замало; відповідних вишкільних курсів не організувалося, хоча це по інших країнах нашого поселення практикувалося вже довгий час. Вийшла з цього така ситуація, що протягом кількох років переважали коменданти (юнацьких таборів), які вважали, що юнацтво в таборі повинно перейти напівмілітарний вишкіл. Дійшло одного року до того, що комендант особисто погнав юнаків в одностроях у болото: "бігом!.. долів!.."

Що з 50 юнаків на початку табору залишилося під кінець менше ніж 20, не повинно нікого дивувати, однак це не має нічого з тим спільного, що ми не є масовою, а радше елітарною організацією. Тут за проведення табору був відповідальний хтось, хто не зрозумів мети Пласту, а крім того не надавав до праці з юнацтвом. Пізніше дехто мусів докладати жертовної праці, щоб притягнути знову молодь до табору, але своєї давньої сили юнацтво досі не здобуло.

До занепаду спричинився ще й той факт, що основну працю проводилося у літніх таборах і майже цілковито занедбано організацію пластових гуртків поза Мюнхеном. Для більшості молоді Пласт існував тільки в таборі, і коли хтось не мав можливості з будь-яких причин поїхати туди впродовж кількох років, то тим самим відставав від організації, а тому, що не міг злавати проб чи вмілостей, залишався позаду своїх ровесників і згодом тратив контакт із Пластом. Спроба організувати й віддалених на терені Німеччини пластунів прийшла пізно, кврєня, що охопив би тут усіх пластунів, так і досі немає. До того дійшло, що в часі, коли власне Пласт по багатьох осередках був неактивний, почали вести працю посеред молоді священики деяких українсько-католических парафій. Вони й стали організувати для молоді так звані парафіяльні літні табори. Після того, як дехто з пластунів чи сумівців почав брати участь у тих таборах, з боку наявних молодечих організацій постало питання, чи треба було ділити активну молодь на ще одну частину? На це питання церковні чинники тільки відповідали, що участь

у парафіяльних таборах не перечить праці в Пласті чи якійсь іншій організації; але де факто так сталося власне тому, що Пласт виявляв свою діяльність виключно в літніх таборах. Парохи, що організували церковні літні табори, працювали по громадах під час цілого року, і тим самим батьки чи молодь почували себе супроти них — до певної міри оправдано — зобов'язаними брати участь у цих таборах. Мабуть, у деяких батьків було просто більше довір'я до виховної праці священиків, аніж пластових виховників у таборах. Однак ще й нині декому важко зрозуміти, що коли цієї молоді забракло в рядах Пласту, то не треба вини в тому шукати в священиках, що в першу чергу дбають про те, щоб за перебування в парафіяльних таборах поєднати відпочинок з релігійним вихованням дітей; вини треба шукати в керівництві пластової організації, що прогавила заопікуватися юнацтвом під час року і тим самим примусила свідомих активних парохів (не всі парохі в своїх громадах працюють) до виховної праці.

Тепер цю ситуацію змінити пізно і тяжко, тому що треба б мати по різних осередках пластунів-виховників, що могли б зацікавити молодь і здобути довір'я батьків. А що це останнє не так і просто чи легко, мусів переконатися не один з тих, що старався заснувати, наприклад, новацький рій в осередку, де Пласту перед тим не було. Звичайно батьки дають такі відповіді: дітям так важко в школі, вони ходять на спорт, вчать грати на музичних інструментах, мають балет тощо. Отже кожний приходить з причинами, що не завжди оправдані. Причини, чому деякі батьки бояться віддавати своїх дітей хоч одну годину в тиждень на новацькі сходи, не мусять конче бути пов'язані з особою, що свій час хоче присвятити виховній справі; зчаста треба цієї причини шукати в тому, як виглядали ті новацькі табори, коли власне ще не треба було журитися, скільки душ приїде до наступного табору.

Звичайно батьки собі розповідають, як їхні діти проводили час у таборі, і поганий досвід одних батьків відбився і на опінії таких, що своїх дітей ще взагалі до табору не висилали. В минулому, коли виховників було замало, бралось за виховника будь-кого, не питаючи, чи дана особа має дані чи правильний підхід до новацтва; до того не вважалось потрібним дати сестричкам чи братчикам належний вишкіл. Якщо Пласт завчасу був би подбав, щоб виховники пройшли такий потрібний

вишкіл, то напевно кількість старших юнаків, що зацікавилися б працею з новацтвом, була б багато вища, ніж ми маємо сьогодні. Коли нарешті зорганізувалося декілька курсів, було важко зібрати кандидатів — майбутніх виховників. До того треба критично завважити, що й курси для виховників не дали того, чого від них очікувано, бо велися надто теоретично, при чому ігнорувалося дійсність і конкретну працю з молоддю. Такого роду курси не вистачають, щоб створити кадри пластунів-виховників, які мали б постійно провадити рої по різних осередках. Але саме ці кадри нам потрібні, щоб відновити чи підкріпити Пласт, починаючи з наймолодших як підстави до сильного юнацтва. Одною з причин, чому певна кількість батьків уже не має довір'я до Пласту, було те, що батьки заставляли своїх дітей під кінець табору занедбаних, діти з цих таборів не виносили багато корисного, тому що не було кому ними інтенсивно і послідовно займатись, так як це рекомендується в допоміжній літературі чи правильниках. До того ще не бракувало батьків, що відсилали своїх дітей до табору тільки, щоб мати на кілька тижнів спокій, а під час року самі не цікавилися тим, щоб дати власним дітям елементарні підстави знання мови і предметів українознавства. Що при таких обставинах батьки, які задумувалися над майбутнім своїх дітей і долею їх приналежності до української діаспори, зневірилися у вартості виховної праці у пластових таборах, зовсім зрозуміла річ. Може, ця зневіра не зовсім оправдана, але все ж таки треба признати, що вони мали до неї підстави. З такими батьками треба рішуче сконтактуватися, з ними ці справи обговорити і їм вияснити, що вони в ізоляції, без відповідного молодого товариства з своїх дітей українців не зроблять. А що відносини в пластових таборах вже просто й тому змінилися, що на трьох-чотирьох дітей припадає один виховник (не через велику кількість виховників, а через малу кількість новаків), то вони самі згодом переконаються про позитивні висліди перебування в таборах.

Дуже важливу роллю у відбудові Пласту в Німеччині відіграють пластуни з США, Канади чи Австралії, що прибули на довший побут до Європи — чи на студії, чи на працю. Вони приїжджають очевидно з іншими уявленнями про роботу в Пласті, з відбутими вишколами, а головню з наміром присвятити дещо свого часу організації, що їм допомогла знайти свою

національну ідентичність. Це досвід, якого, на жаль, бракує багатьом колишнім пластунам у Німеччині. Тут треба подумати над тим, як ми з їхньої праці найбільше зможемо скористати: напевно не так, як це тепер ведеться, що їх навантажать всілякими референтурами чи діловодством, завдяки яким вони марнують свій час на зборах КПС. З іншого боку вони виховної праці за нас не можуть зробити, тому що до цього треба знати тутешні обставини, батьків та дітей, з ними говорити і співпрацювати. До того їм переважно бракує відповідних контактів. Окрім того, вони — і матимуть при тім уповні рацію — почнуть питатися, чому вони мали б працювати, тоді коли в нас, місцевих пластунів, немає охочих прикласти рук до тої потрібної праці?

Найкраще ми з їхньої помочі скористаємо, коли навчимося від них того, чого нам бракує, бо ми не мали змоги пройти ті всі вишколи і курси, які вони мають за собою. Щойно тоді стане можливим захопити молодь, притягнути її знову у пластові лави, а окрім того переконати батьків, що їхні діти в Пласті можуть тільки скористати.

Причиною, чому декотрі з вище згаданих думок можуть бути і цікаві для пластунів, що не проживають у Німеччині, є те, що може вже і в інших країнах, де працює Пласт, нині така ситуація, як тут тому десять чи більше років. У таких випадках швидким опануванням ситуації напевно можна запобігти подібному розвитку, як тут у Німеччині.

Для оживлення нашого пластового життя пропоную мінімальну програму, щоб охопити ряд молодих українців, які проживають поза Мюнхеном і яким просто бракує контакту з ровесниками:

- 1) нав'язати листовний контакт з потенційним юнацтвом, що живе по різних осередках; при цьому нам можуть допомогти парохі, що втримують зв'язок з іншими душпастирями. Кожному активному юнакові можна дати завдання "відшукати" одного товариша, що живе в ізоляції.

- 2) організувати бодай раз на чверть року теренову зустріч в околиці, де можна провести 2-3 денну спільну мандрівку або спільну поїздку роверами.

- 3) організувати вишкільні вікендові семінари з підготовленими актуальними темами й можливістю широкої дискусії. У кожному українському осередку можна дістати залю і приміщення; зустріч завжди можна закінчити скромною забавою.

4) організувати такі зустрічі, щоб у них могли взяти участь і пластуни з Австрії, Франції чи Бельгії, щоб мати можливість з ними заізнатися.

Франкфурт, Німеччина.

Адріян Єнкала

ЧИ ПЛАСТ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ МОЖЕ ІСНУВАТИ ЩЕ 25 РОКІВ?

Цього року з гордістю святкуємо 25-ліття Пласту у Великобританії. З гордістю може тому, що це велика подія в історії Пласту у Великобританії, а може також тому, що Пласт зумів проіснувати двадцять п'ять років на еміграції.

Дуже часто, дивлячись у минуле, згадуємо "добрі часи", але дуже рідко хочеться нам дивитися вперед: от хоч би, як виглядатиме тут пластова молодь і пластова життя за наступних двадцять п'ять років? Асиміляція поступає вперед, українське середовище ледве чи може конкурувати з сильним і добре зорганізованим англійським світом, з його атракціями. Наші пластові сеньйори покидають активну працю в Пласті, а старші пластуни не мають настільки досвіду, щоб раптово перебрати пластову працю від сеньйорів. Я завважив, що ці проблеми існують не тільки у Великобританії, а також у Німеччині, де я мав нагоду взяти участь у двох таборах і познайомитися з та-мошніми пластунами.

Асиміляція і англійське середовище відтягають дуже багато наших молодих від знайдення друзів поміж українцями. Молода людина буде товаришувати з тими людьми, яким вона найкраще знає. У багатьох випадках це товариші зі школи, університету чи місця праці, які сильніше притягають молодого українця до англійського середовища, з якого тяжко пізніше вирватися. Це часом так далеко заходить, що постають мішані подружжя, і рідко буває, щоб чужинець чи чужинка хотіли брати участь у житті української громади. У такому випадку дитина з мішаного подружжя переважно не знає української мови і не почувається українцем, не вступає в новацтво, на якому ми так полягаємо, щоб зберегти Пласт.

Дискусії на тему, чи сеньйори повинні відходити від активної праці в Пласті, ведуться вже роками. Треба усвідомити собі, що без участі у нашій праці сеньйорату Пласт взагалі не міг би існувати. Сеньйори — це наш зв'язок із пластовим досвідом, набутим у минулому, зв'язок із пластуванням, яке відбувалося в Україні. Добровільний відхід пластових сеньйорів — це один крок далі до занепаду Пласту.

До такого занепаду легко може дійти й на цьому терені, бо ми вже маємо ситуацію, в якій ведення пластової праці спало майже виключно на плечі чисельно невеликої старшопластунської групи. І хоч ця група у своєму пластовому вихованні ще встигла зачерпнути багато з досвіду, традиції, духа та ентузіазму передвоєнного Пласту, то треба собі одверто сказати, що вона заслабка, щоб виловити із себе достатню кількість пластової "еліти", без якої якість праці Пласту мусить обнизитися, тим самим обнижуючи довір'я батьків до Пласту і доплив дітвори до новацтва, дітвори, яка помандрує в інші молодечі організації, не конечно українські або ще гірше, не піде нікуди! Через цей брак досвіду в теперішніх молодих виховників і при відсутності достатнього числа сеньйорів тяжко протидіяти асиміляційним тенденціям серед пластової молоді та передати їй цього спеціального пластового духа, який мав би існувати в серці кожного пластуна.

Отже ми можемо дійти до деяких висновків на основі цих двадцять п'ятьох років праці і мусимо полагодити засадничі справи. Щоб припинити дезактивізацію старших пластунів, треба створити більше осередків праці і відновити самовиховну працю, на якій базований Пласт. Конечно, щоб старші пластуни продовжували участь у цій праці та набирали досвіду, а сеньйори в цьому допомагали. Сеньйори повинні проводити вишкільні курси і табори для майбутніх виховників. Конечно зорганізувати Кадру Виховників; оживити слабо діючі або неактивні осередки; стягнути у скупчення наших людей у Великобританії, де взагалі Пласту, а то й жадної молодечої організації нема. Тут могли б допомогти старші пластуни-студенти, що студіюють у різних містах.

Але нашим першим і найбільшим пекучим завданням є доповнювати ряди новацтва, бо занедбання цього завдання означатиме кінець існування Пласту у Великобританії.

Існування Пласту на цьому терені на майбутнє буде залежати від самих пластунів і їхньої охоти працювати для Пласту. І нема найменшого сумніву, що такої праці і полагодження вищезгаданих справ не можна відкладати "на пізніше".

Тарас Р. Лончина, Побратим

1975 — СВЯТИЙ РІК: (ПЛАСТ У РИМІ)

Рим у свій 3000-літній історії був свідком не одної величньої події в історії людства. І здавалося б, що неможливо додати ще щось нового до його величі. Та все таки українці виявилися *дозрілим народом*, коли стали перед *історичним прецедентом* і побожно засвідчили в столиці Намісника Христа про помісність своєї Української Католицької Церкви в лоні Вселенської Церкви за вказівками Другого Ватиканського Собору (про помісність Східних Церков).

На цім же Соборі Блаженніший Кир Йосиф Сліпий вперше звернув заклик до Соборових Отців про створення — за східньою традицією — Українського Патріархату. Сам факт, що Соборові Отці прийняли цю пропозицію спонтанними оплесками, за традицією Вселенських Соборів означає прийняття цієї пропозиції і дає їй певну законну підставу.

Вслід за тим у 1969 році, на IV Синоді українські владики "станули безповоротно на патріярших началах у нашій Церкві" (з промови Кир Івана Прашка на святочному концерті в Римі 13. VII. 75).

Опісля на VI Синоді в 1973 р. українська ерархія прийняла *Конституцію Патріярхального Устрою* (яка вийшла друком в 1974 р. чотирьома мовами у "Благовіснику").

У 1975 р. у спільному великодньому посланні ерархії Помісної УКЦ появилася перший раз підпис Блаженнішого ПАТРІЯРХА Йосифа.

Кульмінаційна подія до цих моментів прийшла в часі української прощі до Риму з нагоди Ювілейного Святого Року. В присутності Глави і Батька ПУКЦ, Блаженнішого Кир Йосифа, кардинала Мареллі (опікуна базилики св. Петра), митро-

полита Максима, тринадцятьох українських владик, понад 100 священиків і приблизно 7,000 вірних — 12 липня 1975 р. в базиліці св. Петра й над його мощами і біля мощів св. священомученика Йосафата, під час Великого Входу з проскомидійника до папського престолу, первосвященик (той, хто вносить головну святу чашу), пл. сен. о. д-р Іван Гриньох змовив по-грецькому літургічну молитву:

*"БЛАЖЕННІШОГО ОТЦЯ НАШОГО ЙОСИФА —
ПАТРІЯРХА КИЇВСЬКО-ГАЛИЦЬКОГО
І ВСІЄЇ РУСИ — НЕХАЙ ПОМ'ЯНЕ ГОСПОДЬ
НАШ ЗАВЖДИ, НИНІ І ПО ВСЯК ЧАС
І НА ВІКИ ВІКІВ".*

Цей один момент для історії є *доконаним фактом*.

Пластуни були присутні у цей історичний момент, щоби більше, взяли активну участь в українській прощі.

Патріярша канцелярія назначила відповідальним за організування прощі ст. пл. о. д-ра Івана Дацька.

Головна Пластова Булава покликала ст. пл. г.с. Тараса Р. Лончину, Побратима, (Голова Пластової Групи в Римі) на коменданта всіх пластових уладів в часі святкувань. Комендант попросив до складу булави таких старших пластунів: Юрій Чировський, ЧК — бунчужний, Андрій Онуферко — писар/скарбник, Андрій Чировський, ЧК — хронікар.

У цім репортажі хочу накреслити три світлі моменти.

І. У БАЗИЛІЦІ СВ. ПЕТРА

Збірка пластунів була скликана 12 липня 1975 р. на площі св. Петра (біля обеліску) навкруг знамена ОП-УПС-РИМ. Зібрав їх ст. пл. Богдан Ганушевський (з Інсбруку) на заклик коменданта, бо бунчужний був ще в дорозі з Фльоренції, куди він виїхав на зустріч мандрівникам "Слідами Одиссея" (45 осіб) під проводом пл. сен. Дам'яна Ліщинського.

В захристії приготувляються диякони, священики, єпископи, митрополит Максим і Блаженніший Кир Йосиф. До асисті Блаженнішому стають чотири студенти УКУ: ст. пл. Тарас Лончина (для жезла), ст. пл. Роман Лагола (для митри), ст. пл. Андрій Чировський (дикірі) і (з Пластприяту) Михайло Петрович (трикірі). Блаженніший у ризах сидить, розважає і молиться, аж поки всі готові.

Похід вирушає із захристії через базиліку аж до головного входу. На чолі процесії патріярший хрест несе ст. пл. Андрій Онuferко. Процесія зупиняється перед “святими дверима” (це окремі двері, які відкривається тільки в часі Ювілейного Року, що 25 років, у чотирьох головних римських базиліках). При дверях стоять пластуни в рядах.

Перед дверима стоять два диякони, пл. сен. о. Павло Когут і о. Р. Набережний, і голосно співають українську молитву Святого Року. Перший входить через святі двері Блаженніший Йосиф і провадить українське стадо в ризах, з корогвами й зі співом на устах до величного храму.

Процесія іде центральною навою і скеровується вправо в бічну наву, де в окремому престолі за склом спочивають мошці св. Йосафата, у східних ризах і з митрою на голові. Тут Блаженніший затримується і молиться до св. Йосафата за єдність українського народу в лоні Вселенської Церкви. Врешті процесія доходить до головного (папського) престолу. Блаженніший бере трикірі (три-свічник, який символізує три особи Божі) і дікірі (дво-свічник, який символізує дві природи Христа) і співає молитву в чотири сторони світу. Опісля сходить із престолу й займає місце перед іконостасом на гарному сідалищі. По боках митрополит, владики й священники.

Отець І. Гриньох підходить до престолу, підіймає Святу Євангелію і мовить “Благословенне царство...” Почалася Архиєрейська Свята Літургія. Співає хор з Ньюарку під диригентурою маестра Добоша. В базиліці зібралися тисячі паломників, а в часі 3-годинної Св. Літургії пересуваються ще сотні чужинців-туристів.

Після Святої Євангелії Блаженніший виголошує проповідь українською та італійською мовами. Блаженніший вказує на те, що українці вперше так численно засвідчують свою духовість і вірність Святішому Вітцеві в серці християнського світу, в базиліці верховного апостола Петра. Нав’язує Блаженніший ці святкування до довголітньої традиції зв’язку Русі-України з Римом, яка сягає аж до княжих часів.

Приходить найважливіший і найсвітліший момент в історії нашої церкви: Великий Вхід. Довга процесія священників з проскомидійника до вітаря. Кожний молиться “за всіх вас, православних християн”, “за боголюбивих єпископів”, “за високопреосвященнішого митрополита нашого”, і вкінці — і тут

явно керував Святий Дух — о. д-р І. Гриньох голосно й чітко вимовив молитву по-грецькому за *“Блаженнішого Отця нашого Йосифа, Патріярха Київсько-Галицького і всієї Руси...”*

Оцю молитву записуємо золотими буквами в нашій історії, бо нею відновляється давня традиція Київської Руси і помісність Української Церкви. Цим актом щезають усі сумніви щодо Патріярхату — бо це справа Божя, запечатана над мошцями першого намісника Христового, св. апостола Петра.

Під час Св. Літургії люди так масово приступали до Святого Причастя, що спожили увесь освячений Божий Дар.

На закінчення залунала пісня за Патріярха, і процесія подалася центральною навою. Усі вийшли на сходи перед базилікою, де Папа з вікна міг бачити численність українського паломництва, зібраного довкола свого Патріярха, єрархії і духовенства. Усю церемонію Папа міг оглядати через внутрішню телевізію Ватикану.

Тут пластуни стали в допомозі ватиканській поліції і створили живий ланцюг, щоб стримати людей і пропустити процесію.

Підйом народу, українську духовість і красу обряду подивлялися сотні чужинців, що мали нагоду добру пригланутися українським святкуванням.

II. НА МАЙДАНІ СВЯТОЇ СОФІЇ

Другий світлий момент прийшов наступного дня, у неділю. На майдані Собору св. Софії митрополит Максим з владиками й духовенством відслужили Архиєрейську Святу Літургію для прочан.

Знову пластуни в одностроях стали в прислужі, втримуючи порядок під час процесії і роздачі св. Євхаристії.

Момент, який треба підкреслити, це проповідь торонтського єпископа Кир Ісидора Борецького. Після подій попереднього дня владика підкреслив, що в нашій церкві існує патріярший устрій. Український нарід має в особі Блаженнішого найкращий приклад Ісповідника Віри, бо Блаженніший своєю працею і стражданням краще, ніж хтонебудь, засвідчив *вірність Апостольській Столиці*, і Український Патріярхат — це майбутній вклад українського народу, який скріплюватиме цілість Вселенської Церкви.

Український концерт

Того ж самого дня відбувся найвеличавіший концерт, що українці колинебудь ставили в Римі. Він відбувся в папській залі авдієнцій у присутності понад 7000 осіб, включно з 12 кардиналами, різними єпископами, дипломатами й достойниками.

Пластуні служили впорядниками на залі й держали почесну стійку при Блаженнішій Патріархові.

На концерті ми були свідками третього світлого моменту ювілейних святкувань. Це була святочна промова Преосвященнішого Івана Прашка (з Австралії), який урочисто заявив:

"Ми на IV. Синоді станули безповоротно

на патріархальних началах у нашій Церкві...

ТОГО ВЖЕ НИХТО НЕ ЗІТРЕ, НИХТО НЕ ВІДКЛИЧЕ".

Кир Іван зачитував дві історичні дати, пов'язані з постаттю Блаженнішого Патріарха:

"... Перша дата — 1945 — ніч із 10 на 11 квітня. Арештують усю нашу єрархію, провідних священників, а за ними тисячі-тисячі вірних Української Помісної Церкви, Києво-Галицької Митрополії, і все це ХРИСТА РАДИ..."

"... Друга дата — це сьогоднішній день, а радше цілий 1975 рік, тобто Ювілейний Святий Рік..."

Далі промовляє український владика зворушливими словами, зверненими до Блаженнішого Патріарха:

"... в 1945 році прийшли до Вас чужі, чи може навіть свої люди, "з мечами, дрючками і шнурками", наче на розбійника, але сьогодні ми приходимо до Вас із любов'ю з усіх країн нашого поселення і ми хочемо бути також посланниками тих мільйонів наших братів і сестер, яких руки й ноги закуті й уста закриті".

"... ми тут, де нам іще не замкнули уст... урочисто заявляємо вірність Наслідникові св. Петра, Святішому Отцеві Папі Павлові VI, вірність нашій прадідній Українській Католицькій Церкві і її Патріархові, Блаженнішому Кир Йосифові, одночасно єднаючися в молитві і стражданні із страждущими братами нашими!"

Вкінці Кир Іван висловлює цікавий факт:

"В нинішніх часах діються дивні речі: Там на Рідних Землях, під безбожним комуністичним московським режимом, заборонено молитися за "Святішого Вселенського Архирея Папу Римського", але наш Божий люд все таки за нього молиться,

хоч не раз за це треба платити переслідуванням. Але вони на це готові. Але яка гіркість, несправедливість чи іронія, коли знову тут, на свободі, наче забороняється нам молитися "за Блаженнішого Отця нашого Йосифа, Патріарха Києво-Галицького і всієї Русі". Та ми таки будемо молитися, щоб не зрадити Христа і Його Святої Церкви, щоб також не зрадити нашої Церкви-Страдниці, щоб не зрадити братів і сестер наших, — "СТРАЖДУЩИХ ХРИСТА РАДИ".

Для українських пластунів ці великі історичні хвилини залишаться незабутніми й золотими споминами на ціле життя. Вони тим більше цінні, що Український Пласт активно включився в події ювілейних святкувань і тим спричинився до успіху українського паломництва в Римі.

Головна Пластова Булава виготовила пластову відзнаку з нагоди святкувань — роботи ст. пл. Люби Мазяр — у двох кольорах: золота для пластунів, а срібна для громадянства. До спільної знімки пластуні стали біля пам'ятника Тарасові Шевченкові. Матеріяли до хроніки збирає ст. пл. Андрій Чировський. Прохаємо слати на адресу:

Via Boccea, 478,
00166 ROMA.

... Гарна звичка — це моральний капітал, покладений людиною у свою нервову систему; капітал цей зростає безперервно, і процентами з нього користується людина протягом усього свого життя. Капітал звички від уживання зростає і дає людині можливість, як капітал матеріальний в економічному світі, дедалі плідніше використовувати свою найдорогоціннішу силу — силу свідомої волі і зводити моральну будову свого життя дедалі вище, не починаючи щоразу будівлі з фундаменту і не витрачаючи своєї свідомості й своєї волі на боротьбу з труднощами, які були вже раз переможені.

Константин Ушинський

З пластового життя

Орест Гаврилюк, ЧМ.

А ЯК ВОНО МОГЛО БУТИ...

Чи пам'ятаєте?

Святкували ми ювілей новацького уладу.

Центральний пластовий провід, реалізуючи відповідну резолюцію останніх Зборів КУПО, ухвалив, що в 1974 році вся увага буде звернена на новацтво. Всім стало ясно, що не досить лише алярмувати при кожній нагоді про поважне зменшення чисельного стану УПН, але треба рішуче протидіяти конкретною працею для новацького уладу. На всіх щаблях пластової організації першество віддано новацьким справам. Максимум зусиль і ресурсів спрямовано в першу чергу на УПН (чейже раз на 50 років можна собі на таке дозволити!) Кинено рокове гасло пластової праці: "Обінімте ж, брати мої, найменшого брата!" Головна Пластова Булава святочним наказом вказала на важливість УПН для майбутнього Пласту.

Головні булавні УПН випрацювали цікаву програму річної діяльності для новацьких частин. В основу її лягло пізнання історії УПН і взаємне запізнання роїв з різних країн через співпрацю у виконванні визначених завдань ювілейного змагу. Кульмінаційною точкою року став у кожній країні величний новацький зліт з участю найвищих членів центрального пластового проводу. У кожному випадку зліт увінчався непересічним успіхом, завдяки проведеній заздалегідь ґрунтовній підготовці, і залишив незабутні враження в серцях новацтва й гостей. Ніде не було потреби відкладати святкування на наступний рік.

Журнал "Готуйсь" протягом усього року був тематично звернений на святкування ювілею УПН. Втягнуто багато дітей до тісної співпраці з журналом шляхом конкурсів, нагород. Великою заохотою теж були деякі вимоги ювілейного змагу.

"Готуйсь" укінці перестав бути дефіцитовим виданням. Кожна пластова станиця в світі уважала справою чести уфунтувати одне число "Готуйсь". Це забезпечило появу журналу

на наступних п'ять років. Інтенсивною акцією зліквідовано заборгування передплатників і досягнуто 100-відсоткової передплати всіх членів УПН. Це завдячується праці пресових референтів у кожній станиці, які контактувалися з усіма батьками й виховниками у справі передплат. Дуже успішно проведено теж збірку "народинових дарунків" для УПН. Кожний, хто колинебудь пережив приємні хвилини у новацтві чи з ним, склав свою грошову пожертву. В сумі це дало залізний капітал, з якого відсотки покриватимуть кошти новацьких видань і новацьких вишколів на майбутнє.

"Вогонь Орлиної Ради" теж помітно покращав. Складено редколегію з молодими, повними запалу виховниками й виховницями, які дуже сумлінно видають журнал кожного кварталу, втримуючи його на напіввисокому рівні. Заведено ряд нових розділів, з яких найбільш популярні є "Поради сестрички Наді й братчика Філька". Братчики й сестрички прямо не можуть дочекатися кожного нового числа!

Ряд нових видань дуже збагатив новацьких виховників матеріалами. Випущено новий Правильник УПН, Посібник новацького виховника (у трьох частинах: Праця в рою, Праця в гнізді, Праця в таборі), Книжечку новака й Книжечку новачки, Інформаційну книжечку для батьків та Історію другого чвертьліття УПН. Окремим виданням вийшли Напрямні праці для шістьлітніх дітей в УПН. Появилися теж такі праці, яких рукописи вже від років лежали в архівах Орлиного Круга: Записки з курсів новацьких виховників.

Жовтодзюб — матеріали до I-ої проби (здано до друку теж матеріали II-ої проби — Юне орля й III-ої проби — Орля).

Збірник розповідей для новацтва.

Збірник новацьких танків.

Матеріали до вмілостей: Астроном, Верховинець, Золоторукій (ця вмілість була "в друк" ще з 1961 р.), Лісовик, Наколесник, Приятель рослин, Грай-жучок.

Активісти з "Вогню Орлиної Ради" домоглися покращання відносин в "Орлиному Крузі". З'їзд братчиків і сестричок вибрав провід "О. К.", у якому помітний був доплив молоді крові та дружня співпраця всіх. Особисті амбіції відсунено на бік, виховників цінено за їхню охоту до праці, без уваги на те, хто який "пластовий університет" закінчив. Поставлено реальні й можливі до виконання вимоги до новацьких виховників

і виховниць. Випущено ряд вишкільних фільмів. Проведено конечні вишколи в усіх країнах, так що на чолі всіх роїв і гнізд стали кваліфіковані провідники. У висліді того рівень праці значно покращав і при кінці року вже можна було помітити більший приплив нових дітей до УПН. У кожній країні зорганізовано рій новаків-самітників, які діють кореспонденційним шляхом. У міжкrajовому масштабі ці рої об'єднані в перше в історії Пласту гніздо самітників.

Центральний пластовий провід відмітив повну посвяти працю цілого ряду новацьких виховників і виховниць, наділюючи їх відповідними відзначеннями. Відзначено в першу чергу тих, що перші в Пласті реалізували вишкіл виховників, опрацювали вишкільні програми, перші в Пласті видавали журнал для виховників, що виготовили методичні матеріали, з яких сьогодні користує Пласт, що довгими роками безперервно видавали новацький журнал, що організували новацтво в різних країнах світу. Не треба було викручуватися, що, мовляв, "не наспіли пропозиції на відзначення з країн", бо зрозуміло, що праця для цілості Пласту, не конче в рамках крайових організацій, теж заслуговує на відмічення.

Вкінці згадаймо пророблену велику роботу мемуаристичного характеру. Випущено пропам'ятну ювілейну відзнаку УПН. Репродукцію відзнаки поміщувано на обкладинці кожного пластового видання, що появилoся протягом ювілейного новацького року, а також на кожному письмі й на ковертах пластової кореспонденції. Нова серія пластових марок Пластового Філателістичного Бюра складалася з рисунків новацької відзнаки в різних її видах за час існування УПН. Зладжено фільмовий монтаж із життя новацтва, зніманий головню на крайових злетах УПН. Навіть "Молоде Життя" випродукувало всі потрібні новацькі відзнаки й скасувало свій заклик до виховників "переводити лиш ті вмілості, відзнаки яких є в нас на складі".

Ось так відсвяткували ми ювілей нашого першого уладу. Чи пам'ятаєте?

Ні, ви не можете того пам'ятати, бо це був тільки сон. Проте, він може ще колись здійснитися!

7. IX. 1975.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛАСТУ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ У 1975 РОЦІ

● Крайовий З'їзд Пласту

Цьогорічний Крайовий Пластовий З'їзд відбувся в суботу 26-го квітня в Лестері.

Насвітлюючи у звіті діяльність Крайової Пластової Старшини в минулому році, уступаючий голова сен. Ярослав Іваницький зазначив, що Пласт у Великобританії має під цю пору 215 членів, з того 20 у Лондоні, 36 у Вулвергемптоні, 29 у Лестері, 42 у Дарбі, 16 у Брадфорді, 21 у Ноттінггамі та 51 у Манчестері. Референт Пластприяту д-р Осип Фундак зреферував, що у склад станиць входить 90 членів Пластприяту. Голова Крайової Пластової Ради сен. Ярослав Гаврих заявив у звіті, що КПС у 1974-75 році задовільно виконувала свої обов'язки. На внесок Ради уділено абсолюторію уступаючій Старшині.

Опісля було схвалення нового статуту КПС у Великобританії. Пл. сен. Ярослав Гаврих, голова статуткової комісії, пригадав присутнім, що на минулорічному Крайовому З'їзді Пласту ухвалено змінити деякі точки статуту, щоб уподібнити його до статутів інших КПС. Головні зміни такі: а) офіційна назва Пласту — "Пласт — Виховна Організація Української Молоді у Великобританії"; б) осідок Пласту — оселя "Верховина" у Північній Валії; в) склад КПС і КПП уподібнений до складу тих органів у Канаді; г) у членство Пласту входять члени-приятелі. Новий проект прийнято за винятком однієї точки (5. 4. 4).

Нову Крайову Пластову Старшину обрано згідно з новоприйнятим статутом. До старшини ввійшли: пл. сен. Ярослав Іваницький — голова, ст. пл. Мотря Бірчак — перший заступник голови і крайова комендантка пластунок, пл. сен. Ігор Рій — другий заступник голови і крайовий комендант пластунів, ст. пл. Люба Гортинська — секретар, пл. сен. Роман Дубіль — фінансовий референт, пл. сен. Роман Паращак — господар, пл. сен. Ія Лагодинська — архівіст; інші діловоди: пл. сен. Іван Куплик — преса й видання, пл. сен. Ольга Пендюк — організація і вишкіл, ст. пл. Ярослав Притуляк — помічник господаря, пл. сен. Ія Лагодинська — сеньйорат, д-р Осип Фундак — референт Пластприяту, ст. пл. Мотря Бірчак — редактор бюлетеня

КПС “Пластові Вісті”, ст. пл. Марта Єнкала — редактор “Пластової Сторінки” в “Українській Думці”.

До Крайової Пластової Ради ввійшли: пл. сен. Ярослав Гаврих — голова, пл. с-ри: Михайло Добрянський, Ярослав Мицко, Пеля Олесків, Оксана Паращак, Микола Попович і Марія Яницька — члени.

Крайовий З'їзд прийняв нові правильники відзнак і юнацьких проб.

● Пластовий табір

Пластовий табір почався в понеділок, 28-го липня в оселі “Верховина” у Північній Валії.

Комендантом табору був пл. сен. Роман Дубіль, писарем — ст. пл. Ліда Ддябога, інтендантами — пл. сен. Микола Попович і Роман Паращак, медсестрою — пл. сен. Ольга Пендюк. Таборовики були під духовною опікою о. радн. Яреми Гаврилюка і о. прот. Михайла Галиці.

У підтаборі юнаків склад проводу був такий: комендант — ст. пл. Юрко Паращак, бунчужний — ст. пл. Гриць Морозюк (на останній тиждень перебрав обов'язки коменданта), писар — ст. пл. Стефан Мороз, впорядники — ст. пл. Мирось Паращак і ст. пл. Богдан Паращак.

У таборі юначок коменданткою була ст. пл. Мотря Бірчак, бунчужною — ст. пл. Марійка Михайлів, впорядницею — ст. пл. Тамара Юревич.

Гніздовою новацтва була пл. сен. Марія Бабич, а виховниками — пл. сен. Ія Лагодинська, пл. сен. Іван Кулик і ст. пл. Оріся Тернова, Мирон Рибчак, Мартин Назарук і Теодор Перегінець. З новацтвом також провадила сходи́ни пл. сен. Анна Гаврилюк.

Цього року відбулися одночасно табори старших пласту́нів і пласту́нок; їх комендантами були ст. пл. Ростик Бідось і ст. пл. Люба Смага.

Пересічний загальний стан табору був 93, з того 7 сеньйорів, 36 старших пласту́нів і пласту́нок, 32 юнацтва і 18 новацтва.

У неділю, перед відкриттям табору, о. Гаврилюк відслужив у таборовій каплиці Літургію. Учасники табору мали також нагоду вислухати Літургію в понеділок, під час відкриття.

У першому тижні таборування юнаки відбули дводенну мандрівку до Бест-і-Койд, чудової місцевості в горах Сновдонії.

Юначки їздили до Бівер Касл, де відбувався міжнародний табір скавток. Там мали нагоду розмовляти із скавтами різних національностей і інформувати чужинок про Україну і український Пласт. Український прапор вивішено на щоглі поруч з прапорами вільних держав. Українські юначки роздавали лєтучки з інформаціями про Україну і опісля, на ватрі, показали скавткам світу українські танці та пісні. Від'їжджаючи, запросили їх до себе на “Верховину”.

Членами світової скавтської організації можуть бути лише ті скавтські організації, які діють на територіях незалежних держав. З цієї причини Український Пласт не має офіційного визнання, але все таки британська скавтська старшина не противиться, а навіть сприяє участі Пласту у різних зайняттях, головню на льокальній базі. І так група наших пласту́нів і пласту́нок взяла участь у міжнародному таборі в Дарбішпир “ПІК 74”, а цього року пласту́нки мали нагоду відвідати міжнародний табір скавток у Бівері.

Під час другого і третього тижня табору перебував на “Верховині” маестро Ярослав Бабуняк і переводив з пласту́нами проби співу на ювілейний концерт для відзначення 25-ліття Пласту у Великобританії.

Табір закінчився в суботу, 16-го серпня.

● Зустріч з нагоди 25-ліття Пласту у Великобританії

Пласту́ни Великобританії мали честь привітати на своєму терені Начального Пласту́на, сен. Юрія Старосольського, який приїхав із США, щоб узяти участь у відзначенні 25-ліття Пласту.

В суботу, 20-го вересня відбулася в залі Українського Католицького Собору в Лондоні пластова зустріч, під час якої Начальний Пласту́н відзначив орденом св. Юрія в сріблі пл. сен. Ярослава Іваницького і пл. сен. Ярослава Гавриха. Відзначення св. Юрія в бронзі одержали ст. пл. Мотря Бірчак, Марта Єнкала, Іван Кулик, Стефан Мороз і Ігор Рій.

● Пластовий концерт

У неділю 21-го вересня відбувся в Лондоні ювілейний концерт Пласту у Великобританії. Концерт розпочався піснею “Молоді ми і світ нам відкрито”, яку виконав пластовий хор під диригентурою п. Ярослава Бабуняка. Голова Крайової Пластової Старшини сен. Ярослав Іваницький привітав присутніх на залі, коротко навітлив історію Українського Пласту на цьому

терені і попросив до слова Начального Пластуна, який промовив до пластунів і публіки, з'ясовуючи завдання, характер і методи Пласту.

Пластова частина концерту була на зразок пластової ватри, яку уклала Лісова Мавка Шабля. "Ватрою" провадив ст. пл. Юрко Паращак. Він, між іншим, згадав, що в цьому році святкуємо ще 25-ліття смерті блаженної пам'яті пл. сен. Романа Шухевича. Пластовий хор співав відомі всім пластунам пісні, як "Пісня Лісових Чортів", "Весняні Мрії", "Пісня Лісових Мавок", "Ударте в крила". Новацтво також брало участь у "ватрі", виконуючи "Усі ми новачки в таборі" і "Котяче весілля".

Друга частина концерту була присвячена народним пісням і танкам. Мішаний хор у народніх уборах відспівав "Ой виїди місяцю" і "Ой ти лучино" (гармонізація Філярета Колеси), "Серед села дичка", "Прийшла кума до кумоньки" (сольо ст. пл. Ліза Барська) і "Світить, світить місяць". У цій пісні сольові партії виконали ст. пл. Ліза Барська і ст. пл. Ярослав Бабуняк. Танцювальна група виконала "Моряцький танець", "Гуцулку", "Чумака" і "Гопака". Новачки вивели ритмічну вправу зі співом "Незабудьки" і сценку "Мовко". Ст. пл. Марта Єнкала деклямувала "Цехмістра Куперяна" Івана Франка і "Казку про хвості".

Жіночий хор виконав "Весільні пісні", "Де пшениченька шуміла" і "Незабутній вальс".

Концерт закінчено гимном закарпатських пластунів і національним гимном.

Треба згадати, що пластуни, що виступали на концерті, живуть розкинені по цілій Англії, і вони мали нагоду разом вправляти тільки під час табору. І тому успішність концерту треба завдячувати жертвній праці диригента п. Ярослава Бабуняка і керівникові танцюристів, пл. сен. Марії Бабич.

● Ювілейна відзнака

З нагоди 25-ліття Пласту у Великобританії КПС видала поштівки і коверти з ювілейною відзнакою, що її запроектував пл. сен. Ігор Рій. З ініціативи п. Юрія Марчака Пластприят у Вульвергемптоні видав марки для відзначення срібного ювілею і приїзду Начального Пластуна.

● Зустріч Начального Пластуна з громадянством

У середу, 24-го вересня в залі при Українському Католицькому Соборі в Лондоні КПС влаштувала зустріч громадянства з Начальним Пластуном. Після вступного слова сен. Старосольського присутні гості ставили запити на різні теми, зв'язані з Пластом, напр., походження назви "Пласт", ангажування пластових батьків непластунів у виховній праці, елітарність Пласту, національне виховання в Пласті, знання української мови як передумова членства Пласту, програма старшого пластуництва, позиція Пласту у міжнародному скавтизмі.

Після інформаційної частини пластуни гостили присутніх.

Лісова Мавка

СРІБНИЙ ЮВІЛЕЙ

У таборі цього року багато говорили ми про 25-ліття Пласту на терені Великобританії. Спеціальна комісія приготує матеріали для історії за ці роки. Мені чомусь пригадалися два перші роки, ще перед офіційним оформленням. Гейби час перед весіллям. З нагоди Срібного Ювілею дозвольте мені поринути трохи в сантиментальність. Ось спомин про враження "Пластунки Марійки" з підготовчих сходин 1948 року:

"Не їдь до Манчестеру, бо там завжди йде дощ", — казали Марійці її товаришки праці. Марійка взяла дощовик і поспішила до залізничної станції. Після чотиригодинної їзди висіла в Манчестері, де, правда, було похмуро, але сухо. Допиталась до зупинки автобуса, що їхав на Чітам Гіл, і знайшла дім з поданим у повідомленні числом. Заходить — горстка людей розмовляють між собою при пиві. Збентежена Марійка вийшла на коридор. Ще раз перевірила адресу, збрала всю свою цивільну відвагу, увійшла у придимлену кімнату: "Вибачте, чи можете мені сказати, де відбуваються пластові сходини? — питає здивованого пана. Мужчини відірвали зір свій від пива на хвилину. Ні, не знають, ніхто з них про Пласт тут в Англії не чув. "Запитайте ось того пана, він тут господар, може, він вам скаже", — порадив чемний молодець. "Підіть ось цими сходами на поверх. Там уже деякі ваші приїхали", — ввічливо

відповів господар. Захмурена північна погода, мабуть, була причиною того, що Марійка без ентузіазму почала йти сходами. Звернула вбік кімнати, де буцім то пересували меблі. Заки дійшла до кімнати, почула голос п. Цьопи Паліїв, який чітко давав інструкції: "Столи ставте тут! Так, ні, ні, це не там, це треба дати тут на стіну!" Лице Марійки пояснило. Серце почало радісне стук-стук. Стояла хвилинку на коридорі, щоб опанувати своє зворушення; гутірки, табори, ватри мальовничою панорамою заступили їй вид. "Тут душа моя весела — тут вона росте!" Ввійшла в кімнату спокійно, лиш іскри в очах присутніх сказали їй, що вони переживають подібне зворушення. Понад двадцять пар очей запалили Ватру Дружби й знова склали обіт вірності:

*"Пласт — наша гордість і мрія,
Любій Отчизні наш труд".*

— голосно співали учасники на відкриття. Марійка із зворушення голос утратила, однак цілим своїм еством співала кожну ноту — прорікала кожне слово. Побачила напис, який кілька хвилин тому хлопці повісили на стіну:

*"І починають поцербленим знаряддям
розвалену будову від основ".*

(З "Якщо" Р. Кінлінга)

Почали гутіркою про тутешні можливості, про дітей, що виростають, не знаючи рідної мови. Ігри й забави, змістом яких була географія, історія і література, заповнили практичну частину сходин. Пісні спонтанно впливали при кожній нагоді; пластові з мандрівок і ватер, майже вчора палених у баварських горах і інших лісах Німеччини; пригадалися і пісні підпільного Пласту, які всупереч забороні співали ми підростками, йдучи полями Галичини чи в соснових лісах Карпат. Ще хотілось би більше пісень співати, обмінюватись спогадами перехитрих таборів і мандрівок, але час вертатись до своїх буденних зобов'язань.

"Чи-чи-чом, чи-чи-чом, чи-чи-чом", — стукають колеса поїзду, а Марійка думає, чи сильні її рамена, бо п. Цьопа закінчила сходини словами поета:

*"Кожен думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт!"*

За долю міліонів — "мі-лі-о-нів, мі-лі-о-нів", — скрегочуть колеса. "Лишшшшш ти!" парою пчихнули гальма на станції. Марійка поспішила до своєї буденщини.

Після цих перших сходин Марійці пощастило лише кілька разів поїхати на сходини до Лїде або Міл Гїл, до хати п. Цьопи. Там, як уже майже всі розійшлися, Марійка ще довго розмовляла з п. Цьопою. Мала горстка лишилася, щоб опрацювати пляни на дальшу працю, програму вишкільних таборів для виховників тощо.

Подаю цей спомин тому, що він кидає маленьке світельце на працю горстки молодих людей, які віддали весь свій вільний час, зусилля, не жаліли й коштів, щоб довести до створення тут пластової організації. Спомин цей також показує нам, як багато приємности та будуючих хвилин дістали ті, що мали нагоду працювати в Пласті.

Щоб довести до офіційного оформлення, додам ще один параграф. Розголошено про пластову зустріч у Брандфорді на 5-го червня 1949 р. На цю зустріч приїхало понад 50 осіб. Там же вибрано Ініціативну Групу для опрацювання правильника клубу, який міг би формально діяти на тутешньому терені, бо як скавити ми мусіли б входити одинцем до наявних місцевих скавтських частин. Вирішено прийняти назву "Клубу Виховних Осель і Мандрівок" (КВОМ). Перші сходини КВОМ-у відбулися в січні 1950 р. в Брандфорді, а перший вишкільний табір від 29-го липня до 20-го серпня того ж року на Інвалідській Оселі в Чідінгфолді. Цю оселю (власність Союзу Українців у Великобританії) ми пізніше назвали Зеленим Клином. Це був для нас клаптик України, де ми своїми іграми і своїм співом заставили чужину замінитись у Казку Рідної Землі.

**

ЛИСТ ПРОВІДУ ПЛАСТУ ДО ЧЛЕНСТВА З НАГОДИ СВЯТКУВАННЯ ДНЯ СВ. ЮРІЯ

Дорогі Друзі!

Колись у цей день гарячі ватри слали золотисті іскри під небо вітати Лицаря Білого — Святого Юрія, Патрона Українського Пласту.

І був звичай такий, що у цей юрійвський день неслись у простори тверді слова постанови — п р и с я г и тих нових друзів, які жити так хотіли, як велить пластовий закон, щоб вірно

могти служити тій справі, для якої жив та за яку вмирав колись Непоборний Лицар — наш патрон.

Сьогодні не так вшановуємо цей наш Пластовий День. Пригасли ватри на українських горах і долинах — але лицарській Пластовій Ідеї простелився шлях у майбутнє! Зуміла вона встоятись усім супротивним силам і переможно живе вона у серцях, думках і мріях тих, що хочуть вести Вітчизну на шлях до щастя.

І хоча сьогодні ми не біля ватри, не у колі своїх друзів, а розкинені, часто одинцем, серед чужої природи, серед чужих людей, при мозольній праці у копальнях, фабриках чи на полі — знаємо, що цей день таки буде нашим святом — *Пластовим Святом!* Буде! Бо у цей день об'єднуємося думкою ми всі — ті, у кого є одна постанова:

Пластова ідея — життєва програма св. Юрія; *Служба Богові і Батьківщині* — це велика і Вічна ідея.

Бо у цей день об'єднуємось думкою ми всі — ті, у кого є одне спільне питання:

Чи маємо ми ще моральне право сьогодні визнавати св. Юрія нашим Патроном і чи збираємо усі свої сили, щоб цю велику ідею тримати на нашій еміграційній мандрівці?

Пластунам слід дивитись у майбутнє і бачити, як ми самі чи ті, яким цю ідею передано, приходять на Рідну Землю із ясним чолом, із ясним поглядом та чистим сумлінням *гідно виконаного обов'язку!* Такі святкові дні, як сьогоднішній мають бути нам у тому помічними.

СКОБ!

ст. пл. Я. Гаврих
ст. пл. М. Бучок

скм. Ц. Палій
ст. пл. О. Пендюк

ТИМЧАСОВИЙ ПРАВИЛЬНИК КВОМ

1. **Назва:** "Клюб Виховних Осель і Мандрівок", у скорочені "КВОМ".
2. **Осідок:** Місто Брадфорд, з тим, що якщо б зайшла якась причина, осідок може бути змінений.
3. **Завдання:** Зберегти ідею і традицію українського Пласту, об'єднуючи членів, вірних трьом головним обов'язкам пластуна, і поширювати ідею та методи пластові серед загалу української спільноти, зокрема молоді.
4. **Засоби:** КВОМ організує мандрівки і виховні табори (оселі), ведучи до них систематичну підготовку серед членів, як теж поміж українською молоддю і дітьорою, відбуває сходи, імпрези, організує бібліотеки, видає журнали тощо.

5. **Члени:** Члени КВОМ діляться на членів: звичайних, приятелів, учасників.

Звичайним членом може бути українець чи українка, що складуть відповідну членську заяву вступу і по пробному часі складуть обітницю члена КВОМ-у та підпишуть карту впису у звичайні члени.

Член-приятель — це українець чи українка, які, доцінюючи велику вартість пластової ідеї і пластових методів виховання, складуть заяву впису і старатимуться допомогти морально й матеріально всім, хто старатиметься зберегти пластову традицію чи її поширити.

Членом-учасником може бути молодь від 7 років, яка перебуває під систематичною опікою члена КВОМ, підготовляючись до пластового способу життя. Їхню працю нормують окремі правильники.

6. **Провід:** Провід (ВИДІЛ) КВОМ обирають члени звичайні більшістю голосів на своїх Звичайних Загальних Сходинах.

ЗССходини відбуваються раз у рік, у першому кварталі календарного року.

Надзвичайні Загальні Сходи відбуваються на бажання 2/3 звичайних членів. Реченць і програма мусять бути подані до відома членів 30 днів перед реченцем відбуття. У загальних сходах право голосу мають тільки члени, що вплатили членські внески. Члени-приятелі мають право участі, але право голосу має тільки представник від кожних 10 членів.

Виконною владою є Виділ, якому загальні сходи членів висловлюють побажання щодо діяльності.

Виділ складається із 9 осіб:

голова, 1-ий замісник, 2-га замісниця, секретар, скарбник, господар, 3 члени провірної комісії.

На бажання членів обирається опікуна КВОМ. Усі члени Виділу вибрані на рік. В разі потреби Виділ може кооптувати членів-помічників чи замісників на місце вибулих членів Виділу. Ведуть вони працю до чергових ЗССходин. Членів приймає Виділ більшістю голосів.

7. **Фонди:** а) членські внески: звичайні члени: 2 шилінги місячно мужчини, 1 і пів шил. жінки, 6 пенсів юнацтво, 2 пенси новацтво, члени-приятелі: 10 шил. річно.

б) "квомівський" заробіток; в) субвенції; г) датки.

8. **Виключення:** Членом КВОМ перестає бути кожний, хто не є достатньо активний, не платить внеску впродовж трьох місяців. Виключається із членів КВОМ того, хто провинився супроти пластової ідеї, не дотримує 3-ох головних обов'язків, шкодить у поширенні пластової традиції.

9. **Зміна Статуту:** Змінити статут можна тільки на бажання 2/3 членів звичайних, по предложенні нового проєкту 30 днів перед ЗССходинами.

10. **Однострій:** передбачується однострій для звичайних членів і учасників.

Брадфорд, 4-го лютого 1950 р.

До джерел Пласту

Володимир Гоцький

ПЛАСТУ НЕМА — АЛЕ ПЛАСТ ДІЄ!

Офіційно Пласт не існував. Організація пластова була розв'язана, заборонена поліційно. Та чи ідею, якою загорілись молоді серця, можна було вбити, зліквідувати?

Пластовий провід оформив себе у всяких комісіях при видавничій Спілці і Кооперативі "Вогні". Актив кинувся розбудовувати наші спортові організації і творити нові. Туристичне Товариство "Плаї", фотографічне об'єднання із своїм журналом, "Карпатсько-лещетарський Клюб" та інші ожили, поживали свою діяльність. Організацією таборування молоді зайнялось Українське Лікарське Товариство, пізніше КВОМ. Пласту не стало, але він діяв далі, він поширив своє поле засягу, він поглибив зміст своєї праці.

Це були 1930-ті роки в Галичині під польською займанщиною.

Комусь із Куреня Червоної Калини у Стрії прийшла до голови щаслива думка пов'язати таборування і мандрювання з якоюсь практичною метою. Отож вибрались вони піти слідами славних Українських Січових Стрільців, що боролись проти Москви по австрійському боці. Так вони зайшли на Маківку, що рясно скроплена ворожою й рідною кров'ю; відшукали забуті могилки наших Усусів, впорядкували, обгородили й запросили дооколишніх людей на Панахиду.

Маківка стала національною прощею молодого покоління, джерелом духової наснаги.

Пласту не стало, бо польська влада розв'язала його. Та щасливий почин щорічних мандрівок до могил наших борців розрісся до величної національної маніфестації, що муляла очі непевним свого завтра займанцям.

У 1932-му році упорядкуванням могил на Маківці займався підсилений пластовим активом Український Студентський Клюб. Вони квартирували на горі цілий тиждень. Удень наводили лад на цвинтарі, а вночі пильнували, щоб ворожа рука не

знівечила, не збезчестила могил наших братів. У першу неділю липня Маківка ожила. Стежками, ярами, а то й прямо з лісу підходять організовані групи молоді. Кожний вільний клаптик на поляні зайнятий пестрими киптарами, різнокольоровими хустинами. На брамі вільно лопоче на гірському вітрі наш прапор. А з підвищення почот священників править Панахиду за упокій душ... Та ще не пролунали слова Вічна Пам'ять, коли десь біля брами крик, метушня, а потім люди в паніці кидаються прямо у звір. З трудом паніку втихомирено, Панахида добігає кінця.

Проти цвинтарних воріт було розбитих щось шість шатер. Це група перемиських пластунів запросила в сусіди новаків і новачок із Золочева, що їх привів друг Б. Гошовський. Ще зранку передбачливі пластуни запаслись кількома відрами джерельної води та обгородили свій табір воринням. І це немарно. Бо ось тепер, після паніки, до того табору, мов до перев'язного пункту, почали зносити потурбованих, зомлілих, покалічених. Старші перемишляки всьому лиш лад дають, а дівчатка із Золочева на практиці проходять курс першої допомоги.

Комуніст з Болехова хотів зірвати зі щогли національний прапор. Йому не дозволили зробити цього, постала сума-тоха. Комуніст згинув, роздавлений під ногами розхвильованої товпи, що не знаючи, що властиво діється, зчинила паніку. Важче потурбованих було п'ять осіб, а легше може з десять.

Коли люди розійшлися, пластуни направили поламану огорожу, позбирали погублені в паніці речі. Дівчата віднесли їх до поблизького Гребенова на переховання. Ще спільна молитва під центральним хрестом і "до-по-ба-чен-ня на-рік!"

Проголошення самостійности Карпатської України широким відгомонам відбилось по всіх закутках західних земель України. Ми протестували проти вміщування Польщі у справі молоді Української Держави. Польська вулиця організувала напади на наші установи. Спеціальний Громадський Комітет звернувся до "Плаю", що гуртував тоді на пластових зразках кількадесят молодих ідейних ремісників з Перемишля, щоб помогли в обороні національного майна. "Соколи" із дооколишніх сіл мали доставити оборонців, а "Плаї" навести розвідку і зв'язок.

Варто було побачити в тих часах всюдиприсутнього ко-стистого Влодка Кашицького або дрібного Кряка чи Палівця,

що зуміли пролізти туди, де нікому не вдавалося пролізти.

Поляки скаженіли, бо куди не кинулись, скрізь натрапили на приготований відпір.

Коли ж у місті притихло, Кашицький з кількома найвірнішими пішли на Лемківщину приготувати шляхи переходу для охотників стати на захист відродженої держави за Карпатами. Три шляхи вони приготували, а один навіть коловий. Чи користав хто з тих шляхів — мені не відомо, бо я опинився за ґратами в той час. Кашицький та ще двоє дівчат із тогочасного “Плаю” були заприсяженими членами підпільного Пласту.

Кашицький — шлюсар-зварювач, Кряк — друкарський працівник, Павлівець — кравецький челядник. Всі вони любили Батьківщину, любили волю й бажали бути корисними для своїх, як їх учив пластовий закон. Пласт був зліквідований, але ідея діяла так, як діє й досі.

(Пластова Сторінка — Лондон)

25 РОКІВ ПЛАСТОВОГО ВИДАВНИЦТВА “МОЛОДЕ ЖИТТЯ” В МЮНХЕНІ (1946 — 1971)

1. Загальна характеристика діяльності

Пластовий Рух на еміграції після Другої світової війни (від жовтня 1945 р.) виявив живу видавничу діяльність. Порівнюючи з попередніми періодами, останні десятиліття були найбільш інтенсивними й дали цілий ряд основних і важливих публікацій.

Центральним пластовим видавництвом останніх десятиліть було “Молоде Життя” в Мюнхені. Спершу тільки як в-во журналу “Молоде Життя”, воно перетворюється швидко в загальнопластове, а далі й загальноукраїнське видавництво. Поруч пластової літератури В-во МЖ випускає цілий ряд поважних наукових праць, передусім публікацій НТШ, які — однак — своїм змістом у більшості допомагають у пластовій виховній роботі. Тільки для прикладу:

... для всіх українознавчих вимог пластових проб (усіх уладів і всіх ступенів) знаходить виховник і пласту́н відповід-

ний джерельний матеріал у фундаментальній публікації НТШ — Енциклопедія Українознавства, частина перша (загальна) і друга (словникова); зокрема зібрані там відомості з української етнографії, музики, архітектури чи інших ділянок українського мистецтва і культури взагалі незаступлені в обличчі наявного браку відповідних посібників з тих ділянок.

... для плекання рідної мови на чужині особливу вагу має “Нарис сучасної української літературної мови” Юрія Шереха.

... для праці пластових виховників у ділянці плекання фізичної справності в Пласті конечно потрібні відомості про українську фізкультуру, зібрані в Альманаху РФК.

Повищі приклади можна довільно продовжати. Повний список публікацій В-ва МЖ за ціле чвертьсторіччя містимо далі в окремому розділі цього огляду. З цього списку бачимо не тільки тісно з Пластом пов’язану тематику, але теж намагання піти назустріч авторам-пластунам у їхніх стараннях видати друком їхні наукові праці і твори (Падох, Тисовський, Янів).

Окремо треба підкреслити історичне значення, що його мають усі вичислені в списку *пластові* публікації для Пластового Руху, — всі матеріали вміщені в книгах відновленого “Пластового Шляху” (досі майже півсотні чисел) не тільки щодо самого джерельного “фактажу”, подій-історії, але теж не менше стосовно зафіксування стану пластової думки в ділянці пластової ідеології, методики й практики виховної роботи всіх уладів і їхнього відношення до зовнішнього світу.

Різно можна розцінювати дорібок В-ва МЖ, — залежно від мірила й порівняння з іншими аналогічними проявами української еміграції. Коли ж, однак, урахувати, серед яких обставин і якими матеріальними засобами зреалізовано цей осяг, тоді — мабуть, зовсім об’єктивно — треба признати його задовільним.

2. Правне оформлення

Правна форма В-ва МЖ була змінна й залежна від кожноточасних обов’язуючих правових приписів повоєнної Німеччини й оглядів господарської доцільності. У початковій стадії використано упривілейоване становище т. зв. групи Ді-Пі в Німеччині; згідно з тодішніми приписами американської оку-

паційної влади публікації ненімецькою мовою були залежні від дозволу, т. зв. ліцензії, головної квартири американських окупаційних сил у Франкфурті. Тому першим кроком ГПСтаршини — після ухвали в грудні 1947 р. відділити видавничу діяльність СУП від торговельної діяльності кооп. “Пласт” у Байройті, яка до того часу виконувала теж функції пластового видавництва — було виклопотання відповідного дозволу від американської військової влади.

Ліцензію на видавництво одержано в березні 1948 року на ім'я д-ра Атанаса Фіголя, який від того часу аж до 1952 року був назовні єдиним юридично відповідальним чинником за діяльність Видавництва МЖ.

Так у особливих умовах повоєнного часу було засноване В-во “Молоде Життя” в Мюнхені для заспокоєння пекучих потреб відродженого на чужині Пластового Руху; воно стояло на початку своєї діяльності, як “нон профіт паблікейшен” Союзу Українських Пластунів, під особливою охороною і протекторатом ІРО, а опісля високого комісара (для біженців) Об'єднаних Націй у Німеччині. Упривілейоване становище в тодішній Німеччині виявлялося повною незалежністю від приписів, що обов'язували тодішнє господарське життя, зокрема повним звільненням від усіх податків (оборотного, доходного, корпоративного,...) і від обов'язку соціального забезпечування працівників. Ще більшим привілеєм були приділи паперу з американських магазинів, бо це єдино уможливило тоді взагалі будь-яку видавничу діяльність. Практично в тому часі В-во МЖ підлягало виключно контролеві внутрішніх органів СУП.

Такий стан тривав до кінця 1951 року. У перших місяцях 1952 року уряд високого комісара Об'єднаних Націй у Німеччині повідомив про скасування всіх привілеїв, якими досі втішалася т. зв. ліцензована чужинецька преса й видання в Німеччині, і що всі відповідальні ліцензенти мають з початком квітня 1952 року підпорядкуватися приписам, які обов'язують кожного видавця в Німеччині. Тоді д-р Фіголь зголосив В-во МЖ в Гевербеамті в Мюнхені як колишню фірму під охороною Об'єднаних Націй, тепер у ліквідації. Приблизний реченець ліквідації був визначений на початок 1953 року.

У перших місяцях 1953 року зголошено МЖ як видавничий відділ судово зреєстрованого товариства Союз Україн-

ських Пластунів (Українішер Пфадфіндербунд “е фав”) у Мюнхені. Під тою фірмою проіснувало воно до грудня 1953 року. Восени 1953 року приходить постанова ГПС про ліквідацію В-ва МЖ у Мюнхені з 31. 12. 1953. Загальні Збори зреєстрованого товариства “Українішер Пфадфіндербунд е фав” у Мюнхені ухвалюють 19 грудня 1953 року зголосити до суду й Гевербеамту ліквідацію свого видавничого відділу (відповідне зголошення проведено).

Від 1950 року датуються постійні намагання перекинути центр видавничої діяльності СУП на терен Америки. Там мало оформити себе фактично і юридично нове пластове видавниче підприємство, яке мало перейняти з Німеччини цілий ряд започаткованих і ведених вже на тому терені акцій. Тоді МЖ у Мюнхені було б евентуальною філією американського видавництва. Всі ті пляни не дали вислідів, без уваги на інтенсивні старання і перші початки діяльності кооперативи “Нове Життя” в Торонті, при якій був плянований також видавничий відділ і друкарня.

Тимчасом пекучі потреби викінчити розпочате і продовжувати дотеперішню діяльність — зокрема видання другої, словникової частини ЕУ — допускали тільки можливість зміни дотеперішніх правових форм Видавництва МЖ у Мюнхені. Тому з 1 січня 1954 року створено за даних умовин найбільш доцільну, одноособову фірму Видавництво “Молоде Життя” в Мюнхені, що його формальний власник — спершу пл. сен. Володимир Козак, а з 1963 р. пл. сен. Атанас Фіголь — підлягав повній відчитності й звітності перед фактичним власником видавництва МЖ, тобто перед контрольними й ексекутивними чинниками Союзу Українських Пластунів. Звітуючи на перших зборах КУПО (1-3 січня 1954 в Наєгра Фолс), голова ГПРади Северин Левицький у розділі “видавничий сектор” говорив: “... В-во “Молоде Життя” затримало в ході свого розвитку вповні пластовий характер і пластовий контроль. Воно стоїть далі до нашої диспозиції. Йому в успіх треба вписати багато видатних пластових книжок і — річ небувала на еміграції — видання Енциклопедії Українознавства...” (“Пластовий Шлях” ч. 7, стор. 16-17).

3. Матеріальне вивінування

Видавництво “Молоде Життя” в Мюнхені постало після Другої світової війни, на руїнах знищеної Німеччини, завдяки

міжнародній допомозі аліантських окупаційних сил. Воно ніколи не мало будь-якого власного закладового капіталу, воно теж постійно терпіло через брак оборотових фондів. Пластова братія і ціле українське громадянство того часу були поголовно безробітні і “на колесах переселювання”; вони не мали змоги забезпечити МЖ відповідними матеріальними засобами.

Тому, якщо продукцію В-ва МЖ у звітному періоді вважати в абсолютних цифрах відносно малою, то причиною цього була зовсім незадовільна його фінансова структура. Брак основного капіталу і оборотових фондів з погляду теорії організації видавництва виключають будь-яку можливість розгорнути більш інтенсивну видавничу діяльність. Крім того, вирішним моментом у розгляді повищого питання є поємність ринку збуту українського друкованого слова поза кордонами батьківщини. Цей ринок виявив себе дуже малим і обмеженим, чого найкращим доказом є висота тиражу і час збуту накладу ЕУ: упродовж чвертьстоліття українська діаспора у вільному світі, що її статистично окреслюють на два мільйони, при відносно інтенсивній пропаганді збуту, не спроможна сконсумувати накладу чотири і пів тисячі примірників ЕУ.

Спроби поширити фінансову базу В-ва МЖ притягненням чужих приватних капіталів, з повним забезпеченням вирішного впливу Пласту, не дали позитивного вислідку. Створена з тою метою в грудні 1954 року в Нью-Йорку загально-торговельна корпорація “Молоде Життя” не виправдала себе в тому напрямі.

4. Співжиття з НТШ у Європі

Від перших років свого існування Видавництво “Молоде Життя” в Мюнхені співпрацювало дуже тісно з Науковим Товариством ім. Шевченка в Європі як видавець його публікацій, у тому також Енциклопедії Українознавства. Видання цього монументального твору в умовах еміграції натрапляло від самого початку самозрозуміло на дуже великі фінансові й редакційні труднощі й перепони.

Перша частина ЕУ — загальна (ЕУ/1) — була запланована в одному томі (800 стор.). В часі редакційних праць вона виросла до трьох томів (1230 стор.) і була закінчена після чотирьох років. Очевидно, збільшення об'єму непомірно збільшило також і вартість твору, але воно було теж причиною

дошкульного проволікання термінів виготовлення манускрипту і збільшення коштів редакції і продукції. Ці кошти покрити видавництво МЖ. Воно могло побороти всі фінансові й технічні труднощі видання ЕУ/1 тільки завдяки великій фінансовій допомозі “Лісових Чортів”, які збірно включилися в акцію допомоги для В-ва МЖ і в найбільш критичний час двічі поставили до диспозиції по чотири тисячі доларів кредиту. На ті часи і на наші тодішні обставини величезний капітал! Цей кредит був своєчасно повністю сплачений.

Неменш “драматичні” перипетії супроводжали появу другої словникової, частини ЕУ (ЕУ/2). Спершу мали видавати її МЖ і НТШ на спільний кошт. Домова, підписана в 1954 році, передбачала її об'єм на чотири томи по 400 сторін; закінчення виготовлення манускрипту уявлялося в кінці 1959 року. Але 1959 рік виявив, що виготовлення манускрипту затягається на роки через непередбачені об'єктивні умовини, а об'єм конечно треба подвоїти, щоб зберегти якість і вартість твору. Тоді анульовано за спільним порозумінням домову з 1954 року, а ціле видання перейняло НТШ на свій власний рахунок. МЖ залишалося надалі фірмантом і адміністративно-технічним апаратом продукції і збуту аж до кінця 1971 року. З січнем 1972 року всі агенди стосовно ЕУ/2 перейняло на себе новостворене адогк видавництво “КНИГА” в Мюнхені. Фінансову сторінку закінчення ЕУ/2 розв'язано з допомогою т. зв. Акції-С (акція допомоги Сарселеві), яка знайшла позитивний відгук серед української діаспори й досі забезпечує відповідними фондами дальшу появу й закінчення ЕУ/2.

5. Список публікацій МЖ

1. “Молоде Життя” — ілюстрований місячник для пластового юнацтва (1946-49) в Німеччині; 1950 в Канаді; 1951-59 в США).
2. “Новак” — ілюстрований місячник для пластового юнацтва (спершу в Німеччині, опісля в США).
3. “Життя” — ілюстрований журнал (місячник) української родини; чч.: 1-4, Мюнхен 1949.
4. “Пластовий Шлях” — неперіодичний органі пластової думки; чч.: 4 (1950 — стор. 104), 5 (1951 — стор. 108), 6 (1951 — стор. 168), 7 (1954 — стор. 128) — у Мюнхені (відновлено 1966 в Канаді, виходить досі).

5. "Записки українського пластуна" — серія брошур чч.: 15-23, Мюнхен 1948-53 (разом б. 200 стор.).
6. Старосольський Юрій. *Велика гра*. — Мюнхен 1948, стор. 68.
7. *В дорогу* — пластовий співаник за редакцією В. Витвицького, Ю. Пясецького, Б. Кравцева. — 101 пісень; Мюнхен 1949, стор. 192.
8. Бейден Пауел — *Скавтінг для хлопців*; авторизований переклад, з англійського видання світового братерства, Євгена Кільчицького; Мюнхен 1950, стор. XVI+310.
9. Бачинський Леонід — *Перші кроки*. Підручник для провідників новацтва; Бльомберг 1950, стор. 96.
10. Самотулка Теодосій — *Отрок*. Історичні гри для новаків. Мюнхен 1951, стор. 90.
11. Янів Володимир — *Шухеви-Чупринка — людина і символ*. Промова на академії в Мюнхені 1951, стор. 16.
12. Падох Ярослав — *Лицар з імени і чинів*. Жалобна промова на смерть Олексі Гасика-Лицаря; Мюнхен 1951, стор. 14.
13. Янів Володимир — *Шляхи*, збірка поезій, Мюнхен 1951, стор. 160.
14. *Альманах Ради Фізичної Культури* — історія українського еміграційного спорту в рр. 1945 — 1949; Мюнхен 1951.
15. Падох Ярослав — *Нарис історії українського карного права*. В серії "Бібліотека Українознавства" НТШ. Мюнхен 1951, стор. 128.
16. Шерех Юрій — *Нарис сучасної української літературної мови*. В серії "Бібліотека Українознавства" НТШ, Мюнхен 1951, стор. 406.
17. Тисовський Олександр — *Das Wesen des Typus bei den Säugetieren*. Записки НТШ т. 161, вип. I. Мюнхен 1952, стор. 14.
18. Кубійович Володимир — *Етнографічна карта південно-західної України (Галичина)*. Записки НТШ т. 160. Мюнхен 1953.
19. *East-West Tension in the Light of Psychology*. Просідінгс наукової конференції за ред. В. Янева і Л. Цайзе. Мюнхен 1954, стор. 32.
20. Еко — *Село*. Альбом карикатур Едварда Козака. 16 почтівок у чотирьох кольорах. Мюнхен 1954.

21. Вовк Віра — збірки: 1. *Легенди* — Мюнхен 1954, стор. 30. 2. *Юність* — поезії; Мюнхен 1954, стор. 64. 3. *Зоря провідна* поезії; Мюнхен 1955, стор. 74.
22. *Пластові технічно-організаційні посібники*: пластова виказка (стор. 16), службова книжечка (стор. 48), гербові марки, пластові значки, касові книги, святочні й інші поштові картки, каталог висилкової книгарні МЖ. (стор. 40) тощо. Мюнхен 1946-1956.
23. *Taras Shevchenko, Poems-Poesies-Gedichte*. Чотиримовне — українське, англійське, французьке, німецьке — видання творів Т. Шевченка; вибране за редакцією Юрія Луцького. Мюнхен 1961, стор. 116+8 кольорових картин Т. Шевченка.
24. Тисовський Олександр — *Життя в Пласті*. Посібник для українського пластового юнацтва. Друге доповнене видання. Торонто — Дітройт 1961, стор. 546.
25. *Sevchenkiana in der Bayerischen Staatsbibliothek* — Werke von und über T. H. Sevchenko. Ausstellungskatalog. München 1964, стор. 40.
26. Данилів Теодор — *Основоположник Пласту* (До 80-річчя з дня народження проф. д-ра Олександра Тисовського). Мюнхен 1966, стор. 48.
27. Левицький Северин — *Український Пластовий Улад 1911 — 1945*. Мюнхен 1967, стор. 136.
28. *Пласт на порозі свого 60-ліття*. Статті: Юрій Старосольський — Пласт 1911-1970; Атанас Фіголь — Пластовий Конгрес Другий 1965-70. Мюнхен 1970, стор. 16.
29. *Енциклопедія Українознавства*, частина перша — загальна (ЕУ/1); видання Наукового Т-ва ім. Шевченка, під редакцією В. Кубійовича і З. Кузелі. Мюнхен 1949, 3 томи, стор. 1.230.
30. *Енциклопедія Українознавства*, частина друга — словникова (ЕУ/2); видання Наукового Т-ва ім. Шевченка, під редакцією В. Кубійовича і (+) М. Глобенка. Мюнхен 1955, 8 томів, стор. 3.200 (до кінця 1975 р. появилось сім томів).

6. Ліквідація видавництва

Уже з 1950 року датуються перші заходи перенести В-во МЖ за океан. Першим кроком для ліквідації було перенесення видавання всіх пластових періодиків на американський континент. Другим кроком було систематичне перекидання кни-

жкових запасів висилкової книгарні МЖ у Мюнхені, спершу до осідку ГПБ у Дітроїті, а згодом до корпорації МЖ у Нью-Йорку. У шістдесятих роках переслано вкінці всі рештки пластових публікацій до адміністрації журналу "Пластовий Шлях" у Торонті. Разом усі ті книжкові запаси дали поважний оборотовий капітал для скріплення пластової видавничої діяльності за океаном.

Фактична ліквідація В-ва МЖ у Мюнхені була завершена 1970 року, що міг ствердити у своєму звіті голова ГПБ, Юрій Ференцевич, на VI з'їзді КУПО у вересні 1970 року в Торонті (див. звіт голови ГПБ). Формальна ліквідація В-ва МЖ у Мюнхені була можлива щойно із створенням В-ва "КНИГА", судово зареєстрованої спілки з обмеженою порукою в Мюнхені (виключна власність НТШ в Європі), яка перебрала з 1 січня 1972 року всі агенди дотеперішнього пластового видавництва "Молоде Життя" в Мюнхені, зокрема даліше ведення всіх справ, пов'язаних із виданням Енциклопедії Українознавства (див. "Вісті із Сарселю" ч. 16, стор. 12).

Керівником В-ва "Молоде Життя" в Мюнхені, починаючи з 1946 року аж до ліквідації видавництва в грудні 1971 року, був Атанас Фіголь. Співробітниками на протязі того часу — довше або коротше — були: Володимир Козак, Ярослав Андрухович, Михайло Гикавий, Тарас Ліськевич, Іван Керестіль і інші.

7. Висновки

Чвертьсторіччя досвіду на видавничому полі залишає нам теж цінну науку:

1. Пластовий Рух конечно потребує *концентрації* всіх своїх публікацій друком в *одному* видавництві.

2. Досягти мінімуму рентабельности може таке пластове видавництво тільки і єдино в характері загального, всеукраїнського видавництва.

3. Вивінування цього видавництва власним закладовим капіталом і відповідними оборотовими фондами необхідне.

Цей досвід передаємо всім, хто в черговому етапі нестиме відповідальність за пластову видавничу діяльність.

Мюнхен, у серпні 1975 року.

(-) Атанас Фіголь

Куток Пластприяту

Приятелі Пласту у Великобританії

РОСТИСЛАВ ГЛУВКО

У кожній країні, де діє Пласт, можна знайти непластунів, які помагають пластунам у їхній праці, чи то у виховній діяльності, чи в адміністрації, чи просто даючи поради. Без таких приятелів праця в Пласті була б багато тяжчою, ніж вона є.

Одним з таких приятелів Пласту у Великобританії є п. Ростислав Глукко, знаний на цьому терені з його ілюстрацій до журналів і книжок, святочних карток, сценічних декорацій, віньєт, відзнак, програмок і т. д. Пластуни в інших країнах напевно стрінулися із зразком роботи п. Глукко — обкладинка на платівку "Пласт співає", що була видана у Великобританії.

П. Глукко є професійним графіком, але для власного задоволення також малює.

Ростислав Глукко народився у Крем'янці на Волині. Вчився малювати, між іншим, у мистця Ласовського. Студіював мистецтво і графіку у Гамерсміт Коледж оф Арт у Лондоні. Малює головню олією та акрилікою на різні теми. Уважає, що образ цікавий і цінний тоді, коли він не тільки декоративний, але й щось "каже". Мистецтво не повинно існувати виключно для задоволення артиста. Картина повинна залишити у глядача якесь враження, повинна побуджувати до думання, викликати емоції.

На думку п. Глукко, українські мистці різняться від мистців інших національностей тим, що вони стараються і вміють віддати у своїх творах свої національні прямуювання і почування.

П. Глукко любується творчістю імпресіоністів, особливо Гогена. З українських мистців до нього найбільше промовляє Грищенко, який на думку п. Глукко, належить до групи модерних українських мистців 20-го століття. Уважає, що малювання і рисування розвиває дитячу уяву і тому відіграють велику роль у вихованні пластової молоді.

П. Ростислав Глукко є головою лондонського Пластпріяту. Має 11-літню донечку Світлану, яка належить до Пласту і любить рисувати.

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНА СКАВТСЬКА ЗУСТРІЧ У ЛІХТЕНШТАЙНІ

15 червня 1974 р. відбулася в місті Вадук, у князівстві Ліхтенштайн, інтернаціональна скавтська зустріч. Її зорганізував проф. д-р Йосиф Кратохвіль, голова чехословацької скавтської організації на Європу. До цієї зустрічі були запрошені скавти князівства Ліхтенштайну, Австрії, Швейцарії, Німеччини, Чехо-Словаччини, Югославії, Угорщини, Польщі, Литви, Росії і представники Союзу Українських Пластунів у Німеччині. Метою зустрічі, згідно з планами організаторів, було: а) навіязати особисті контакти і знайомства, б) обговорити ситуацію скавтів в екзилі, г) обміркувати можливості співпраці екзильних скавтів та їхню співучасть у різних інтернаціональних імпрезах. Організатори, як це виходило із запрошення, уважали цю зустріч зустріччю скавтських провідників.

Від Союзу Українських Пластунів у Німеччині взяли участь пл. сен. Ігор Зубенко — голова КПС, пл. сен. Іван Керестія — член КНР, пл. сен. Володимир Янів, пл. сен. Євген Врецьона (Швейцарія), пл. сен. Олександр Кульчицький (Сарсель, Франція). Чехословацьких скавтів, як уже сказано, заступав їхній представник на Європу проф. д-р Йосиф Кратохвіль, секретар Збинека Брісон і представники на Австрію та Швейцарію.

Ліхтенштайн був заступлений представником князя Ніколявса, комендантами хлоп'ячих та дівочих уладів і референткою інтернаціональних скавтських зв'язків.

З невідомих причин (мабуть, через невідому організацію) представники інших скавтських організацій (крім представника німецьких католицьких скавтів св. Георга) або не могли приїхати і просили вибачення, або просто без вибачення не приїхали. І тому то цей добрий почин і корисний намір не досягнув своєї мети. Про це зовсім виразно сказав представник ліхтенштайнських скавтів, яких проф. Кратохвіль просив бути господарями, вітаючи присутніх. А все ж таки, не дивлячись на ті поважні недомагання, які рішуче не повинні мати місця у скавтській організації, усі присутні обмінялися думками про історію і розвиток їхніх скавтських організацій та про сучасну ситуацію екзильних скавтів. На закінчення тієї офіційної частини зустрічі проф. Кратохвіль висвітлював фільм про працю чеських скавтів у літніх таборах.

Ліхтенштайнські скавти запросили всіх учасників зустрічі ще на дружню розмову та на чай. Користаючи з тієї нагоди, представники Союзу Українських Пластунів запросили скавтів Ліхтенштайну відвідати пластові літні табори в Німеччині біля

села Кенігсдорф. Було теж висловлено думку, щоб подібні зустрічі відбувалися частіше, хоча б для самої виміни думок та для обміну досвідом з практичної роботи.

Представники СУП у Німеччині домовилися з чехословацькими скавтами влаштувати ще восени цього року нову інтернаціональну зустріч з іншими екзильними скавтськими групами, щоб і надалі обмінюватися досвідом праці, щоб мати інформації про відношення до скавтів країн поселення, про еventуальні спільні дії, а головним чином щоб обговорити проблему створення "Екзильного Бюра Скавтів" з метою унормувати наше відношення до Інтернаціонального Скавтського Бюра. Щоб могли обговорити справу нової зустрічі, чехословацькі скавти погодилися відвідати українські табори юнаків та новаків і тут відбутися конференцію.

Українська делегація довідалася від чехословацьких скавтів, що вони із чеською скавтською організацією у США лише у товариських взаєминах, що належать до швайцарської скавтської асоціації і братимуть участь у Джемборі, яке відбудеться у 1975 році, з рамени швайцарських скавтів.

Чехословацькі скавти запропонували українським пластунам порозумітися зі швайцарськими скавтами, щоб теж і пластуни могли взяти участь у Джемборі. Чи це вдасться зреалізувати, покаже майбутнє. Союз Українських Пластунів поки що не належить до новозорганізованого центру німецьких пфадфіндерів і тому не може домовлятися з ними про участь у Джемборі 1975 року.

(За матеріалами пл. сен-ів І. Зубенка

та І. Керестія)

Всією історією наші предки виробляли хребет народу — для того, щоб ми в онтогенезі повторили філогенезу — за елементарним законом природи. Щоб кожен з нас мав той хребет. А щоб його виробити, кожен мусить пережити, перестраждати етапи становлення нації.

Ось чому люди інстинктивно хапаються за найменші щаблі духовного підвищення і прагнуть відкриття своєї історії. Нині вони ні за що мають тих, що безвідповідально, з недоумковатою сміливістю переступають через народні звичаї, традиції, святині, бо знають, що недоумок при цьому нічого не має за душею. Нині вони хитають головами на тих "висуваних", що в новій релігії атеїзму приносять жертви дешевим богохульством, населяючи старі храми звірячими чучелами, щоб потім самим стати чучелами та додатком до комбикорму.

Євген Сверстюк